Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 64 (10961) | 1979 чылдың март 17, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

НАЙЫРАЛЧЫ АЯН-ЧОРУК ДООЗУЛГАН

ДЕЛИ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң Индияга албан хуузунда найыралчы аян-чоруу март 15-те доозулган. ССРЭ-ниң болгаш Индияның күрүне туктары-биле шимээн Палам аэропортунга Совет чазактың баштыңын Индияның Премьер-Министри М. Десаи, Премьер-Министрниң оралакчызы Чаран Синг, даштыкы херектер министри А. Б. Ваджпаи, даштыкы херектерниң күрүне министри С. Кунду, Индияның чазааның еске-даа кежигүннери, Дели хоорайның тергиидекчизи Р. К. Гупта, Индияның ССРЭ-де элчини И. К. Гуджрал, албанның еске-даа кижилери үдээн. Үдекчилерниң аразынга ССРЭ-ниң Индияда элчини Ю. М. Воронцов турган.

Ужудуушкун шөлүнге хүндүлел таңныылын чыскаагаан. Совет чазактың баштыңынга хүндүлел таңныылының начальниги рапорт берген. ССРЭ-ниң болгаш Индияның күрүне гиминерин ырладып күүсеткен. А. Н. Косыгин хүндүлел таңныылының чыскаалының баарыбиле эрткен.

Ужудуп үнүптериниң мурнуу чөрүүнде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы парлаалгаа доочу-медеглел кылган: Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында найырал быжыг болгаш бузулбас-тыр деп быжыг бузурел-биле Төрээн чуртувусче эштериивис бе. Силерниң-биле Делиге ат салган документилериивис болгаш дугуржуулгаларывыс ол найыралды улам бедик чадаже көдүрер деп, ол чугаалаан.

А. Н. Косыгинни аян-чорукка үдеп барган кижилер база оок-биле кады чанып кан.

А. Н. Косыгин март 15-те Москвада чанып келген.

Внуково аэродромга ону СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Н. А. Тихонов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, ССРЭ-ниң министрлери, албанның еске-даа кижилери утказан.

(СЭТА).

ГТО: КАДЫКШЫЛ, ОМАКШЫЛ

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «ССРЭ-ниң күш-ажылга болгаш оран камгалалынга белен бол» деп (ГТО-нуң) Бүгү-эвилелдиң күш-культура чаа комплекизин нептередир дугайында доктаалды 1972 чылдың эгезинде хүлээп алган. Ол—совет күш-дамыр кижизидилгезинин программалыг үндезини болур. ГТО-нуң чаа комплекизи болза кижилериң бүгү талалыг өзүлдезинге, бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга, Төрээн чуртун камгалаарынга белеткенириңге болгаш хөй чылдар дургузунда кадык, омак болурунга дузалаар.

Партия болгаш чазактың доктаалын амыдыралга боттандырар дээш республиканың профэвилел, комсомол, спорт организациялары партия, совет органнарының удуртулгазы-биле эрткен чеди чылдың дургузунда школачылардан эгелээш, улуг назылыг кижилерге чедир улусту ГТО-нуң нормаларын дужаарынче хаара тудар дээш чамдык ажылдарны кылып чоруткан. Профэвилел-комсомол крозун, «Комсомольская правда» солуннуң шаннаалы дээш ГТО-нуң нормаларының хөй хевирлерин дужаарының болгаш еске-даа маргылдааларын эрттирип турар. Оон түннелинде 24 муң хире кижи кадыкшылдын, омакшылдын үндезини—ГТО-нуң янзы-бүрү чадаларының хөрек демдээнин эдилекчилери болганнар.

Бистин республикада ГТО-нуң нормаларын дужаар ажылды чугулалап көрүп, бо херекче кичээнгей салып турар коллективтер эвээш эвес. Олар хамыктың мурнунда материалдыг баазаны быжыглаар хемчеглерин ап, спорт-биле кичээлдээринге таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар. «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниг геология-шинчилел экспедициязы, республика эмнелгези, «Алдан-Маадыр», «Кызыл тараачын» совхозтар, автоорук техникуму, № 1 кедээ профтехучилище, Кызылдың № 14 школа болгаш еске-даа коллективтер орта хамааржыр. Тыванын геология-шинчилел экспедициязының начальниги А. А. Корж спорт ажылын экижидеринче доктаамал кичээнгейни салып турарындан геологтар республика, хоорай маргылдааларынга, ГТО-нуң нормаларын дужаарынга эн-не идепкейлиг киржип келгеннер.

Чаа комплексти нептередир дугайында партия болгаш чазактың доктаалын хүлээп алганындан бээр чеди чыл ашкан. Бо чугула документини амдаа негелдеге чедир бисте күүсетпейн турар. ГТО-нуң нормаларын дужаарынга белеткелди база дужаар ажылды хоорайларның, районнарның спорт комитеттери четпес организастап келгенин айтыр херек. Республиканың спорт комитеди, эки тура спорт инитилелдери күш-культура коллективтеринге ГТО-нуң нормаларын дужаар ажылга удуртулганы кошкаткан, практиктиг дузаны эвээш чедирип келген, олардан негелдени суларткан түннелинде, районнарның хөй нуруузунда, Кызылдың чамдык улуг бүдүрүлгелеринде чаа комплексти дужаап турарларның саны эвээш.

Министерстволарның, ведомстволарның, эргелелдеринин, бүдүрүлгелеринин, албан организация, өөредилге черлериниң удуртукчулары спорт ажылдакчылары-биле кады «ССРЭ-ниң күш-ажылга болгаш оран камгалалынга белен бол» деп күш-культурашың чаа комплекизинин бүгү ажылын организастап чорудар талазы-биле харыысалгалыг болурун партия болгаш чазактың доктаалында айыткан. Ындыг турбуже бо ажылче кичээнгей салып турарлар эвээш. Оон уламындан республиканың дыка хөй районнары, коллективтери ГТО-нуң нормаларын дужаарының бодамчалыг ажылдап кылган, үр хуусаалыг планнары чок. А чуртун аразында чарыштыг заводтары, каттыжыышкыннары чарыштың негелдезинге күш-культураның чаа комплекизинин нормаларын кайы хире дужаап турарын база киргген. Ол ышкаш боттарының аразынга олар ГТО-нуң нормаларын дужаарының маргылдааларын эрттирип турар. Бистин республиканың чарыштыг районнары, бүдүрүлгелери, совхозтары ону организастап болур.

ГТО-нуң нормаларын дужаар маргылдааның шынары куду. «Комсомольская правда» солуннуң шаннаалы дээш ГТО-нуң хөй хевирлерин дужаар республика маргылдаазынга эрткен күзүн чүгле үш район киришкен. Март эгезинде республиканың профэвилел-комсомол крозу эрткен, анаа улуг районнар Улуг-Хем, Барыын-Хемчик болгаш өскелер-даа командаларын чорутпаан. Тудуг болгаш үлетпүр тудуг материалдар ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң Кызылга чоокта чаа эрттирген хаакка маннаар маргылдаазынга чүгле 40 хире кижи киришкен. Профоблчөвүлел, ВЛКСМ обкому, республиканың спорт комитеди маргылдаалар байырлал шинчилиг, хөй кижи киржикчилиг, оларның спортчу мергежили бедик болзун дээш сагышты салыр хүлээлгелиг.

Москвага болур XXII Олимпий оюннарынга туараскааткан «ГТО-нуң хөрек демдээнден—олимпий медалынче» деп Бүгү-эвилелдиң көрүлде-конкурузун чарлаан. Оон кол сорулгазы—чоннуң кадыкшылын быжыглаар, спортту массалыг болдурар, талантылыг күш-культуржуларны илередир, ГТО-нуң нормаларын дужаар ажылды бедик үе-чадаже көдүрери болур. Күш-культураның чаа комплекизинин бүгү ажылын экижидер дээш бистиң республиканың профэвилел, комсомол, спорт организациялары тодаргай хемчеглерни алыр ужурлуг.

СЭКП-НИҢ XXV СЬЕЗДИЗИНИҢ ШИИТПИРЛЕРИН — АМЫДЫРАЛГА!

«Шын» солуннуң **«КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН»** бөгүн Каа-Хем районда «Енисей» совхозтуң мурнакчы малчыны **Бады-Хөө Дивиевич Кажыңның** чедиишкиннеринге туараскаадып көдүрген.

Б. Д. Кажыңның коданында 800 хой бар, бо хүннерге чедир 500 хой оолдаан, 500 хураган бүрүн менди доругуп турар.

Коммунистиң ол чедиишкини дээш ону районнуң болгаш совхозтуң хүндүлел самбыразында киргген.

МАЛЧЫННАР! МУРНАКЧЫГА ДЕҢНЕЖИҢЕР!

1203 ТОННА ХӨЙ

Онгу беш чылдың дөртку чылының баштайгы хүннеринден эгелээш, В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажыл-ишчилери планныг онаалдаларын дээш күженишкиниг ажылдап турар. Оон түннелинде эрткен ийи айның онаалдазын ажыр күүседи, күш-ажылчы чедиишкиниг болган. Комбинаттың арыглалга фабриказының коллективи 1923б тонна дүг-дүгүн берген, ол болза январь-февраль айның планындан 236 тонна, эрткен чылдың бо үеэзинге деңнээрге 1203 тонна хөй.

Фабриканың эзлчеглериниң ишчилериниң күш-ажылының организастаашкынын экижиди, дерег-херекселдериниң технологтуг чурумнарын сагыш, оон анаа турар чөрүүн кызыргаындан, социалистиг чарышты дээштиг организастаанындан көргүзүтлер экижип турар.

Цехтерде мурнакчы эзлчеглериниң саны көвүдеп орар. Бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехте Нина Стародубованың удуртукан дөрт дугаар комсомолчу-аныяктар бригадазы февраль айның планын дөрт хонук эрте күүсеткеш, даалгадан ажыр 100 тонна бедик сорттуг даг-дүгүн берип, социалистиг чарышка бирги черин эзлээн.

Бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң эзлчеглериниң аразында социалистиг чарышка февральда Михаил Сундуй-оолдуң баштаанын үш дугаар эзлчег шылгараан. Эзлчег хожудангай ажылдыгларының бирээзинге санадып турган. Арыглал фабриказының хоочун ажылчыны коммунист Михаил Салчакович Сундуй-оол эзлчегин удуртуп эгелээн соонда ажыл-ишкө көскүзү-биле экижээн. Коллектив февральда 500 тонна даг-дүгүн арыглаан, пландан ажыр 63 тоннаны берген.

Николай Абатуров, Валентина Борунова оларның удуртукан эзлчеглери эрткен айның планын база ажыр күүсеткеннер.

Арыглал фабриказының коллективи чедип алган баштайгы күш-ажылчы чедиишкинин улам быжыглап, көвүдедирип-биле шалыпчы ажылдап турар.

Бистиң корр.

ШУУДААН

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» совхозтуң механизаторлары СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «1979 чылдың часкы хөвү ажылдарынга белеткел болгаш ону эрттирериниге немелде хемчеглер дугайында» доктаалын звенолар аайы-биле түс-түс танышкан. Орта сорук кирген механизаторлар үлам эрес-шудургу ажылдап киргеннер.

Автомеханик Донгак Караоолга удуртукан звено амыы үеде септезе чогуур ДТ-75 деп 11 тракторларын 8-ин, 10 сеялканың 9-ун, 10 «Беларусь» деп тракторунуң 7-зин, 10 анцазының 8-ин белен кыдыр септээннер. Артканнарын чоокку хүннерде бүрүн доозар дээш ажылдап турарлар. Септекчилериин аразында Иргит Дамба, Хомушку Алдын-оол, Александр Сундуй-оол олар эки ажылдап, хүн нормазын 115—120 хуу күүсеп келгеннер.

Ол ышкаш совхозтуң механизаторлары тарылга шөлүнге өдек төгер ажылды агроном Монгуш Шожукайга баштаткан чоруулга турар. Олар бир звено болуп алган 18 кижи «Беларусь» деп тракторлуг ажылдап киргеннер.

С. КАРА-САЛ.

ЭЖИНДИРИИШКИНГЕ БЕЛЕТКЕЛ

Үстүү-Енисейниң Ленин орденниг хем пароходствозунуң Кызылда район эргелелиниң хемчилери онгу беш чылдың дөртку чылының эжиндириишкининге кызымак белеткеннин, чүк соортүрүнүң, пассажирлер аргыштырарының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседириниң магадылалын тургузуп турарлар.

Енисейниң ак-көк делгемнери-биле теплоходтар шуужуп эгелээр үе ырак эвес. Ынчаңгаа аңаа белеткел ажылдары кидин түлүк. Ында тургускан теплоходтарны графин ёзуулаар септеп, оон шынарынче кол кичээнгейни угландырып турар.

Бо чылгы эжиндириишкинге киржир хемчилериниң командалары теплоход бүрүзүнде быжыглаттынган. А септелге ажылдарының инитин удуртулгазын капитан Н. И. Панов башкарып турар. Чайын ол «Ангара-20» деп буксирниң командазын удуртур.

Николай Иванович-биле кады капитал-даа, үүрмек-даа септелгеде турар теплоходтарны эргидивис. Цинтизи-биле ында септекчилериниң 4 бригадазы ажылдап турар болгаш аралында чарыштыг. Бирги черин эзлээн бригадага айда 75 рубльдиң акша шаннаалын, а ийги черинге — 50 рубльдиң акша шаннаалын тыпсын турар. Февраль айда ол шаннаалдарны В. Н. Провозиниин болгаш А. А. Яковенконуң удуртукан бригадалары чаалап алган. А планныг онаалдаларын 104 хуу күүсеткен В. Н. Лапшовтуң бригадазы үшкү черин эзлээн.

БМВ деп 6 суднону болгаш боду чоруур бир туериниң орттумак септелгезин план ёзуулаар кылыр ужурлуг. Ону хемчилер графиктен 6 хонук мурнады берген. БМВ деп 14 теплоходтуң техниктиг хандырылгазын доозган, а чоокку хүннерде БМВ деп 16 тепло-ходтар эжиндириишкинге шупту белен болур.

Курган чүк соортүр бир баржаның септелгезин доозган, а ийи ыдыг баржа септелгеде турар. Кывар-чаар материалдар соортур 5 баржаны апрельде септеп эгелээр. Олар-биле кады «Ангара-20» болгаш «Родон» деп буксирлерни септээр.

Септелге ажылында киржип турарларга токарь-дарган А. Яковенко улуг дузаны чедирип турар. Ол—шериг херээн арттырген, ажылдап турганы коллективинде эң келген. Моон мурнунда чылдарда теплоходтуң капитан-механиги турган, ам пенсионер В. М. Поздняков септелгениң харыысалгалыг үезинде бажыңынга олуруп ыыдаваан—столяр хүлээлгезин күүседип киришкен.

Моон мурнунда чылдарда септелгеге киирер теплоходтарны тракторлар-биле хемдеп үндүр соорткеш, эриктө чудуктар кырынче үндүрүп турган. Ам ында улуг котлованны казып турар. Олче теплоходтар эжиндирии киирер болгаш оларны кран-биле көдүрткеш, септээр черинге тургузар апаар. Ол—септелгени дүргедедир болгаш судноларның үрелир чоруун эвээжедир.

Септекчилер ажылдаар черинге эртежик келир болгаш дүште ол-ла черинде столованга чемненип турар. А поварлар В. Абрамова, Г. Гуркова оларны амданныг аш-чемиле хемчилериниң макталын чаалап алган.

Онгу беш чылдың дөртку чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир сорулганы хемчилериниң коллективи мурнунда салган болгаш социалистиг хүлээлгезинде айытканы—май 15-те эвес, а 5 хонук эрте септелгени доозарын шиитпирлээннер.

Ю. ЕГОШИН.

Кур черниң курлавырларын— Төрээн чуртка бараан болдурар

Кур болгаш курукан черлерни шингээдип ап эгелээнинден бээр 25 чыл болганынга туараскааткан байырлыг хурал март 15-те ажылын Алма-Атага доосган.

Кур болгаш курукан черлерни шингээдип алырының киржикчилеринге эш Л. И. Брежневтиң байырлыг чагаазы юбилей байырлалын онза ужур-утка киргген. Кур болгаш курукан черлерни чедиишкиниг шингээдип ап келгени — СЭКП-ниң мерген, ыракшыл көрүштүг аграр политиказының түннели-дир деп, байырлыг хуралга чүве чугаалаанар демдеглээн. Кур черде маадырлыг болуушкунар уламчылазышаан. Бир эвес оон баштайгы чылдарында Казахстанга кур черлерни колдуунда сөңгу талазынга шингээдип ап турган болза, ам чаа черлерже күженишкиниг шавар халдаашкынны мурнуу талакы областарында чорудуп турар. Мелиоративтиг ажылдарны ол янчаар калбак хемчээлдер чоруда берген.

Кур черлерни шингээдип ап келгениниң юбилейинге туараскааткан байырлыг хуралдар, митингилер Казахстанның бүгү-ле кур чер областарынга, ол ышкаш Барнаулга, Красноярскиге, Иркутскиге, Кемеровога, Новосибирскиге, Омскиге, Свердловскиге болгулаан. Кур черлериң курлавырлары ам-даа хөй дээрзин оларның киржикчилери боттарының чугааларынга демдеглээн. Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл) Пленумунуң ажылдап кылган программазында тараанны, эштиг, сүттүг болгаш көдээ ажыл-агыйның еске-даа продукциязын бүдүрерин көвүдериниге улуг роль дуу кур черлер районнарынга берип турар.

СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневке байырлыг чагааларынга ук хуралдарның киржикчилери партияның XXV съездизинин, СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 чыл) Пленумнарының шиитпирлерин боттандырар дээш улам улуг идепкейлиг болгаш чүткүдүг демисежиран, ленинчи аграр политиканы амыдыралга боттандырарынга чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чедип алырын бүүредип бижээннер.

(СЭТА).

АПРЕЛЬ 21— КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

ТОДАРАТТЫНГАН

Кызыл районда «Х Улуг хурал» совхозтуң ажыл-ишчилери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 109 чылынга туараскааткан коммунистиг субботникке идепкейлиг киржирлер.

Парткомнуң хуралынга совхоз директору Х. А. Монгуш баштаан субботник эрттирер тос кижи составтыг штабты тургускан. Кылыр ажылдарны болгаш киржир база удуртур кижилерни тодараткан.

Субботникти бо ажыл-агыйга үш эзлчеглиг эрттирер деп шиитпирлээн. Ажылдың шынарын экижидеринге база чуртакчы бүрүзүнүң күш-ажылдың байырлалынга киржирин чедип алырынга оон дузалаарын эткен чылдарның дуржулгазы көргүскен.

Бирги эзлчег март айның 11-де эткен. Ийги эзлчег апрель 1-де совхозтуң хойжу бригадаларының төвүнге эртер. Ол хүн беш чунар-бажыңны, хойларга 10 севрини тудар болгаш кодан девискээрни арыглаан аштаар. Суурнуң чуртакчылары школага 300 кубометр одаар ыышты белеткээр.

Үшкү эзлчег апрель айның 21-де болур. Орта Баян-Кол суурнуң бүгү чуртакчылары киржир. Ынчан ажылдың кол угланыышкыны суурнуң чаагайжыдылгазы болгаш ногаанчыдылгазы болур. Ыяш олуртулгазы, херимнер чаартылгазы, херим-кажаалар иштин, даштын арыглаан аштаары, чугайлаары дээн чергелиг ажылдарны кылыр. Ол хүн суттарылга бугадарының ашталгазын база чорудар.

Инитизи-биле 1200 хире баян-колчулар субботникке киржир, беш чылдың фонтузунче 650 рубльди шилчидер.

О. НАМЧЫЛАК.

ЧУРУКТА: коммунистиг субботникти акша-хөреңгизи-биле туткан чаа клиника корпузунда башкарылга чери. Мурнунда—улуг сестра, анестезиолог Л. Д. Смирнова.

В. СОБОЛЕВТИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

БҮДҮРҮКЧҮЛҮГ АЖЫЛДААР

Күш-ажылчы коллектив бүрүзүнде субботникти эрттиреринин штабтарын тургускан, апрельаңы 21-де кылыр ажылдарның хемчээлин, кым, чүү кылырын тодараткан.

«Тыва тудуг» эргелелиниң ажыл-ишчилери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 109 чыл оюнга туараскаадып, шалыпчы ажылдаарын дутурушкан. Ол хүн 6 муң 500 ажыг рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылырын шиитпирлээн.

• • •

Барыын-Хемчикте «Хемчик» совхозтуң ажылчыннары, специалистери, албан-хаакчылары коммунистиг субботник эрттирер дугайында москвачыларның эгелээшкинин чүүлдүзүнүп деткээн. Апрель 21-де эң-не бүдүрүкчүлүг ажылдаарын олар шиитпирлээн. Күш-ажылдың байырлалынга 400 ажыг кижи киржир. Беш чылдың фонтузунче 800 ажыг рубльди шилчидери көрүүнгеен.

• • •

Бии-Хем районнуң Курсельхозтехника салбырында Виктор Титов удурткан чолаачыларның комсомолчу-аныяктарының бригадазы субботник хүнүнде кампан алган кыварчаар материалдары-биле чүк соортүрүн шиитпирлээн.

Д. ЕНДАН.

Республиканың культура албан черлериниң бөлүк ажылдакчыларынга Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫЫ

Совет культура талазы-биле ачы-хавыязы дээш **Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы** хүндүлүг атты тыпсыры болза:

Владимир Михайлович **Богданов**—Кызыл хоорайның культура киллизиниң концертмейстери.

Базыр-оол Даржаевич **Саая** — Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлыктың көдээ Культура бажыңының директору.

Делгер-оол Сундуй-оолович **Тюлюш**—Чаа-Суурнуң көдээ Культура бажыңының директору.

Анна Кыргысовна **Чавынчак**—Эрзин районнуң Булуң-Бажында көдээ библиотеканың эргелекчизи.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1979 чылдың март 16.

УЖУДУУШКУНДА СЕС СПУТНИК

Черинин «Космос-1081», «Космос-1082», «Космос-1083», «Космос-1084», «Космос-1085», «Космос-1086», «Космос-1087», «Космос-1088» дээр кылымал спутниктерин 1979 чылдың март 15-те Совет Эвилелиниден салып үндүрген. Бүгү сес спутникти чедиркчи чаңгыс ракета-биле орбитаже салып үндүрген.

Космос делгемин шинчилээрин уламчылаар сорулгалыг эртем аппаратуразын спутниктерде тургускан. Спутниктерде аппаратура болур-чогуур-биле ажылдап чорууп. Таарыштырылга санаалга төвү келген информацияларны удур-ла сайгарып көрүп турар.

(СЭТА).

Тувинская республиканская библиотека

ЧОГААДЫКЧЫ ТЫВЫЫШКЫН-БИЛЕ

Культура ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чевулел хуралының киржикчилеринге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкининге кедээниң культура тургузуушкунунуң айтыгларынче партия болгаш чазак улуг кичээнгейни салып турарын айытган. Кедээниң ажылчы чоннарының угаан-бодал амыдыралы хүн келген тудум-на улам чаагайжып олурар. СЭКП ТК-ның июль база ноябрь (1978 ч.) Пленумнарының шиитпирлерин болгаш партия ТК-ның культура тургузуушкунунга хамаарышкан сөелгү доктаалдары бо бүгүнүң дугайын херечилеп турар.

Бегун хөгжүм-шии театрынга республиканың культура болгаш уран түүл ажылдакчыларының хуралы ажыттынар. Бистиң корреспондентивис Б. Кенеш чамдык культура ажылдакчыларындан боттарының ажыл-ижиниң дугайында чугаалап бээрин дилээн. Оларның допчу харыыларын мооң адаанда парладывыс.

Анатолий МОНГУШ, Чөөн-Хемчиктиң «Большевик» совхозта кодээ Культура бажыңының директору:

— 1965 чылда ортумак школаны дооскаш, культура ажылдакчызы болур дээн күзелим-биле төрээн совхозумга кодээ Культура бажыңына директорлап ажылдаа-ла 14 чыл чедип тур мен. Бо аразында культура ажылының чымыштының көрүп, ооң янзы-бүрү бергелеринге таваржып, ажыл эртип, арга-дужулганы хире-шаамче чыып ажылдап чор мен.

Ажылга кол-ла оргаланыр чүвем — клуб чөвүлели. Ооң составында тос кижи бар. Кежигүн бүрүзү тускай харыылаар ажылдыг. Бистиң Шеми суурда корумчурум үрээр, арага-дарыга хандыкшыыр чоруктар эвээш бооп турарынга бистиң база улуг-хуувус кирип турары ол.

Виктор ХАРЧЕНКО, Сарыг-Сеттиң Культура бажыңының директору:

— Бистиң Культура бажыңында улуг улустуң 7, уругларның бот-тывынгыр 5 уран түүл бөлүмнери доктаамал ажылдап турар. Ол ышкаш хөрөөженнерниң «Мерген» деп клуву база ажыттынган. Ук клубка хөрөөженнер күзелдии-биле кээп, боттарының уран-шевер кылыгларының, чаа чогаадыкчы ажылдарының дугайында чугаалажып, сүмележип турарлар. Бо чылдың март 8-те клубтуң кежигүннериниң кылыгларының делгелгези, кыш үдээшкини көрүкчүлерни сонуургаткан.

Культура бажыңына сөелгү үеде «Мергежилиниң тергиини» деп конкурстарны доктаамал эрттирип турар бис. Район төвүнүң чолаачыларының араазында ындыг конкуресту ийи эдилгеге эрттиргенивис солун болган. Бирги эдилгени кудумчуларга, ийигизин Культура бажыңына организастап эрттирдивис.

Ол ышкаш районнуң ажыл-агыйларында хөй уруглуг нелер, мурнакчылар, Ада-чурттуң Улуг дайынының болгаш күш-ажылдың хоочуннарыбиле ужуражылгаларны база депутаттарга тураскааткан кежээлерни эрттирип, чоннуң культурлуг дыштанылгазын организастаар талазыбиле ажылды идепкейжитпишаан бис.

«Романтиктер» агитбригадазы түгле бо чылын он ажыг үнүүшкүнү кылган. ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдалар хүннүге уткуштур «Романтиктер» сонгулда агитпунктуларынга, фермаларга, ажыл-агыйлар топтерилге бодунуң оюнун көргүскен.

Культура бажыңында шуптуу-ла тускай эртемниглер ажылдап турары ниити ажыл-чорудулгага эки бооргдур.

Борис КОРОТЕЕВ, Кызылдың «Геолог» Культура бажыңының директору:

— Эрткен ийи чылда бистиң Культура бажыңы күженишкининг ажылдаан. Чүге дизе ол ийи чыл кайызы-даа юбилейлиг чылдар болган. Бо чылды багай эвес эгелээн бис. «Ритм» ыры-хөгжүмүг ансамбль бо хүннерде Бай-Хаак, Балгазын, Дүрген, Сой, Сукпак суурларга оюнун көргүскеш келгеи. Культура бажыңында улуг улустуң болгаш уругларның 15 уран түүл бөлүмү ажылдап, 273 киржикчилерни хаара тудуп турар. Уругларның ойнаарактар театры (удуртукчузу Т. Дорохова), дааранырының болгаш аргырының (удуртукчузу В. Саморукова), ыры-хөгжүм ансамблиниң (удуртукчузу А. Табуев) бөлүмнери эки ажылдап, чоннуң культурлуг негелделерин хандырарынга үлүг-хуузун киирип турар.

Культура бажыңының боттывынгыр уран түүл бөлүмнериниң болгаш ооң ниити ажылынга 9 кижи составтыг клуб чөвүлелиниң киржилгези улуг. Бистиң «Геолог» Культура бажыңы хоорай иштинде 22 албан организацияларының клубтарынга, кызыл-булуннарынга методиктиг болгаш практиктиг дузаны Культура бажыңының методистери чедирип турар. «Геологтуң» ажылдакчылары шупту тускай эртемниглер. Ынчангаш ажылывыстың чедингир болгаш дээштиг чоруу ында деп болур.

Бо чыл—Делегейниң уругларының чылы. Уругларның чылын төлептиг уткууру-биле ол чылга тураскааткан уругларның кинолекторийин удавас ажыдар бис. Ук кинолекторий воскресенье санында ажылдаар. Аңаа чогаалчылар, композиторлар, чурукчулар, эмчилер, уруглар садтарының кижизидикчилери, милиция ажылдакчылары болгаш башкылар, ада-нелер доктаамал киржирлер. Кинолекторий хүннеринде Культура бажыңына янзы-бүрү делгелгелер, ужуражылгалар болгулаар. Бо бүгү Культура бажыңының тургускан планын ёзугаар эртер.

Эш Л. И. Брежневтиң «Бичии чер» деп номунуң үшгениндеи бээр бир чыл болганынга тураскааткан тематиктиг кежээни эрттирдивис. Аңаа чоп хөй-биле келген. Ындыг кежээлер бистиң Культура бажыңына удаадараа болуп турар. Культура-массалыг ажылдарның янзы-бүрү хевирлеринге хемчеглерни шынарлыг эрттирер дээш, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап, чаа-чаа аргахевирлерин дилеп турар бис.

ЧУРУКТА: Ак-Довуракты Культура ордузунуң танцы бөлүү.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Прага метрозунга — эң эки техника

Москваның Главтуннельметстройнуң механиитиг заводу туннельдер болгаш метрополитеннер тударынга нарын машиналарны бүдүрүп турар. Ол бүдүрүлгениң демдээ бар техниканы метролуг азы ону тудуп турар чурттуң бүгү хоорайларындан көрүп болур. Москвачыларның бүдүрүп турары күчүлүг комплекстери бодун Венгрияга, Чехословакияга, Афганистанга, Японияга, Индияга эки кылдыр көргүскен.

Тудуг материалдарын болгаш техниканы берип, заводтуң коллективи Прага метрозунуң тудугжулары-биле он чыл дургузунда кады ажылдап келген. Ол чылдар дургузунда Чехословакияже 30 муң тонна тюбингнерни, чер үттээр 3 комплекстерни, янзы-бүрү марканың 24 туннель салыкчыларын, артык незектерни болгаш өске-даа техниканы чорудуп берген.

ЧУРУКТА: Прага метрозунда ТУ-3ГП деп туннель салыычызын эптеп турары.

Н. МАЛЫШЕВТИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

САРЛЫКЧЫ

Бай-Тайга районнуң «Кара-Хол» совхозунуң Даспыда Сарлык бригадазының малының баш саны чыл санында өзүп келген. Ол бригаданың малчыны Өпей Чыргалович Хертек 15 чыл иштинде ажылдап келген. Ол чыл бүрүде төрүүр 100 сарлыктан 85-тен куду эвес бызааларны менди камгалап ап, доруктурган. 1978 чылда төрүүр 114 сарлыктан 103 бызааны азы 100 сарлыкка онаштыр 90 бызааны доруктургаш, тускай кадарчыга хүлээдип берген. Өпей Чыргалович кадарчылап келген үезинде 1200 бызааны камгалап алган. Ооң 1979 чылда сорулгазы база амыр эвес, төрүүр 100 сарлыктан 95 бызааны алыр деп бедиткен хүлээлгелиг. Бо хүннерде дузалакчы кадарчы Күжүгет Күдер-оол болгаш кадарчының кадайы Сержиң олар төрүүр чыгаан 35 сарлыкты аалының чоогунда кур одарда үзүп алган одарладып, чамдык бызаалаар четкен сарлыктарны кажаада тургузу азырап, дүн-хүннүң хайгааралында тургускан. Кадарчы Өпей чыл бүрүде чазын сарлыкка бээри-биле 10 тонна сигенни кезип белеткеп алыр чаңчылдыг. Эрткен чылын ол 19 тонна сигенни аалының чоогунда белеткеп алган.

Өпей Чыргалович солунсеткүүлду чыл бүрүде чагыдып алыр, кичээнгейлиг сонуургап номчуп чоруур. Бо чылын «Шекпээр» совхозтуң кадарчызы эш Монгуштуң сардык дугайында «Шын» солунга бижээн үүлүн номчуп танышкаш, сарлыктың уксаазын сайзырадыр дугайында бодалга ол каттыжып турар. Сарлык кандыг-даа сиген белеткели, чылыг кажаа чокка, эки одар-ла болза, боду өзүп чоруур мал. Ынчалза-даа ажыл-агыйларның удуртукчулары, тускай эртемниглери олче улуг сагыш салбайн турарынга кадарчы таарзынмайн турар. Сарлыкче улуг кичээнгейни салгаш, эвээш чарыгдал-биле хөй эзт, үүт бүдүрүп ап болурун практика сөелгү чылдарда көргүскен.

Х. САМДАНЧАП.

ХҮНДҮТКЕЛДИГ

Кек Алдын-Хереловна — Тес-Хем районда «Кызыгаар» совхозтуң ортумак школазында повардан турар. Ол ында ам 17 чыл улуг повар бооп ажылдап келген. Чаңгыс коллективке ол хире чылдар дургузунда ажылдаары ындыгла амыр эвес. Ажыл-хөрөнге харыысалгалыг, коллективте эш-өөрү-биле эп-найыралдыг, сагылга-чурумнуг, бичии чаштарга эштиг-эдлек чоруу-биле хүндүткелди чедип ап, школа дирекциязының шаннал-макталын удаадараа ап келген.

Ооң повар ажылынга дуржулгазы улуг. Интернатта турар уругларга амдан-сүүзүүнүг, эки шынарлыг аъш-чемни кылыр дээш бодунуң амыр-дыжын-даа бодавас, чымчак сеткилдиг не дээрзин чаңгыс чер-чуртуглары билир. Ол чүгле онаашкан ажылынга кызымак, идепкейлиг эвес, хөй-ниитинин ажылынга база идепкейлиг киржип турар.

Кек Алдын-Хереловна Селикей — Ак-Эрик суурда № 2 агитквартираның удуртукчузу. Ол агитквартираның өредилге болгаш хуралдар эрттирери, концерт белеткели, шеф дээш кандыг ажылы чок дээр, ол ажылдарны организастап чорударынга идепкейлиг киржип келген.

Ол он уругларны кижизиткен не. «Маадыр-не» орден ооң хөрөөнде чайнап чоруур. Ооң өг-бүлезиндеаа, школада-даа ажылы бичии чаштар-биле холбашкан.

Селикпейлер уруг-дарыын ажылгыр, төлептиг кижилер кылдыр кижизидип өстүргеннер. Улуг уруу — Светлана Кызылдың садыг училищезин дооскан, Тес-Хем райпозунда садыгжы. Ларисазы — Красноярскиде кодээ ажыл-агыйның удуртур кадрларын белеткээр школада өөренип турар. Оглу Семен ортумак школаны дооскаш, тудуг бригадазында ачазы-биле кады ажылдап турар. Ооң өске беш уруглары — школачылар. Ийи бичии кижилер ам-даа школа назыны четпээн, өг-бүлезинде өзүп турар.

Каш чыл бурунгаар район көрүлдезинге эки ырдааны дээш Кек Алдын-Хереловна шаннадып, мактадып-даа турган. Ам-даа бот-тывынгыр уран түүлде киржип, бодунуң агитквартиразының чурттакчыларын олче хаара тудуп, концерт белеткелин чорудуп турар.

Ч. ДАЖЫВАА.

ЧААРТЫЛГАЛАР

Шагдан тура көшкүн амыдыралдыг чораан Тожунуң арат чонунга 1949 чыл төөгүлүг болган. Ол чылын Тожуга тодаргайлаарга, Адыр-Кежиг кавызынга чурттап чораан чон апрель айда чыглып келгеш, колхоз тургузарын шиитпирлээн болгаш ону «Совет Тыва» колхоз деп адап алган. Ооң төвүн Адыр-Кежигге тудуп тургузар деп шиитпирлээн. Аңаа колхозтуң конторазын, эмнелге пунктузун тудуп, өске-даа тудугларның таваан салып эгелээн. Оон бээр ам удавас 30 чыл болур.

Үжен чыл. Ол дээрге дүүн чаа болган чүве эвес-тир. Ындыг болза-даа төөгү талазы-биле алыр болза, хензиг кыска үе-дир. Коллективтиг чурталганың ук черге көңгүс изеттинмээн турганы чаа орукче чонну дидими-биле баштап киирген хоочун коммунистер Бараан Балбыр, Кол Лопсан, Бараан Куку, Борис Самыйлык болгаш Кол Шимит олар амгы үеде бистерниң-биле кады чурттавайн чоруур-даа болза, оларның ажыл-хөрөө ам-даа читпээн болгаш кылчып каан тудугсуру калбарын барган.

Үжен чыл бурунгаар колхозтуң партия организациязының секретары турган Кол Найдан, малчын чораан Севек Сотпа, анчы болгаш тудугжу Балдан Лузужук, Ак Базыр, ногаа өстүрүкчүзү болгаш хлеб быжырыкчызы Елизавета Кенден, сураглыг хөрөөжен анчы, Ленин орденинин эдилекчизи Бараан Серен олар чаа амыдыралдың хөгжүлдезин магадап, чаа-чаа чедиишкиннерже аныяк өскенни баштап, боттарының кызымаккай ажыл-ижиниң үлегерчижээн көргүзүп чоруурлар.

1949 чылда чаа туттунган колхоз конторазының чоогунга каш-ла борбак крыша чок чавыт бажынчыгаштарга чүс бичии ажыг чурттакчы турганын улуг назылыглар ам-даа утпаан. Ам Адыр-Кежигде чаагайжыды туттунган 200 ажыг бажыңнарда мүң ырак ажыг чон чурттап турар. Суурда бүдүрүлгенин, культураның улуг тудуглары, ооң иштинде совхозтуң машина-трактор мастерскаязы, машиналар тургузар гаражтар, электростанция, культура бажыңы, библиотека, ясли-сад, ортумак школа, интернат, харылзаа салбыры, ажаалда кассазы, амыдырал хандырылга пунктузу болгаш үш магазин ажылдап турар.

Үжен чыл иштинде Адыр-Кежигниң хөгжүлдезин суурнуң кудумчуларының аттарыбиле безин көргүзүп болур. Ында Анчы, Малчын, Найырал, Механизатор, Азас, Октябрь, Тоора-Хем кудумчулар бар. Школаның интернатының Өдүген деп адаш, ооң чанында В. И. Ленинниң гимназист чоруурдагы склуптуразын тургузуп каан. Суурнуң Культура бажыңының чанында В. И. Ленинге тураскаал база хөглүг чаагай бедип үне берген турар.

Чурумалдыг Тоора-Хемниң эриинде аныяктарның холубиле тутканы Сесерлик база бар. Оон адын Тываның бирги дээди эртемниг эмчизи, Адыр-Кежигниң чурттакчызы чораан Сергей Серекейниң ады-биле адаан.

Адыр-кежигжилер районга болган эдээн хөй түүлдериниң эгелекчилери болганнар. Олар суурнуң ортумак школазын интернады-биле катай улусчу тудугнуң аргазы-биле чаңгысла чылда тудуп дооскаш, РСФСР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң акша шанналын чедип алган. Суурнуң Культура бажыңын кыска хуусааның иштинде тудуп дооскаш, чүс ажыг кижи каш мүң рубльдиң акша шанналын база чедип алганнар.

Тоора-Хемни кежилдир баштайгы автоковуругну база азасчылар тутканнар. Азастың пионер лагерин, турисчи баазазын тударын база адыр-кежигжилер эгелээн. Районга ногаа, тараа өстүрери база адыр-кежигжилериң инициативазы-биле эгелээн. 1965 чылда Тожунуң тараазын күрүне шыгжамырынга районнуң төөгузуниде эң баштай турарын база Адыр-Кежигниң ажыл-ишчилери боттандырган.

Адыр-Кежиг суурда чурттап турар кижилериң чеден ажыг хуузу чоокта тургустунган бо суурга төрүттүнген болгаш өскен. Ынчангаш Адыр-Кежигни аныяктар сууру деп дидими-биле адап болур.

Суурнуң аныяктары боттарының чуртунуң дугайында чогаадып алганы ырызын ырлажып-даа турар. Ол ыры чечен чогаалдың негелдезин ханды-рып шыдавас-даа болза, оларның суурунга ынаан илергейлеп турар. Ол ырга Кол Булатов аялга-даа бижээн. Ында мындыг одуруглар бар:

Узун, делгем кудумчулар
Үгүлзалап каастаан суурум.
Анчы, малчын чонум
чурттаан
Адыр-Кежиг төрээн
суурум...

Адыр-Кежигте эгелээн чаартылганың 30 чылынга ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазыбиле чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш «Тоора-Хем» совхозтуң дирекция чери база ында партия организациязы чаяакчы, чогаадыкчы ажылды ам-даа күштелдирип организастаар.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

Партийжи информация

ИНСТРУКТОРЛАР СЕМИНАРЫ

СЭКП Тыва обкому партия Кызыл хооркомунуң болгаш райкомнарның организастыг килдистериниң, «Тыва даг-дугу» тудуг эргелелинде, «Тыва кобальт» комбинатта партколкларның инструкторларының үш хүнүү семинарын эрттиргеи.

Партия комитеттериниң инструктору болгаш партия эге организацияларының дайынчы арга-шинээзин бедидериниге ооң ролюнуң; хүлээп алган шиитпирлериниң күүседдезин контрольдаары болгаш хынаары—улус ажыл-агыйынга болгаш культура тургузуушкунунга партийжи удуртулганың эң чугула чепсээ: партия эге организацияларының ажылын планнаары; СЭКП-ниң XXV съезди-зин партийжи иштики демократияны улам ыңай хөгжүдериниң болгаш партийжи сагылга-чурумну быжыглаарының дугайында, бо айтырыг талазы-биле партия комитеттериниң инструкторларының ажылы; администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар талазы-биле партия организацияларының ролюн бедидер талазы-биле инструкторларның ажылы; партия органнарының соңгулдалыг партийжи актив-биле ажылды тодаргай угланыышкынныг организастаарынга инструкторларның ролюнуң; партия хураалдарын белеткээринге болгаш эрттиреринге инструкторнуң киржилгезиниң болгаш өске-даа айтырыгларның дугайында лекцияларны база идеткелдерни семинарның киржикчилери дыңнааннар.

Үстүнде айтырыгларга холбаштыр лекцияларны, сайгарылгаларны кылырынга партия обкомунуң килдис эргелекчилери В. П. Суров, А. А. Ромашов, обкомнуң чанында партийжи комиссияның даргазы Н. П. Федоров, килдис эргелекчизиниң оралакчызы А. А. Зайцева, сектор эргелекчизи А. С. Дембирель болгаш партийжи организастыг ажылдар килдизиниң инструкторлары киришкен.

Партийжи организастыг болгаш иштики ажылдарның янзы-бүрү айтырыгларынга холбаштыр партия комитеттериниң инструкторлары дуржулгазын солушканнар. Ооң аңгыда партия эге организацияларынга херек эмгелелиниң, партия комитеттериниң организастыг килдистеринге күүселдени контрольдаарының база хынаарының практиказының болгаш өске-даа айтырыгларның дугайында семинарның киржикчилери практиктиг кичээлдерни эрттирген. Ол ышкаш олар СЭКП Тыва обкомунуң партийжи организастыг болгаш идеологтуг ажылдар талазы-биле методиктиг чөвүлелиниң ажылы-биле танышкан болгаш ол ажылды СЭКП райкомнарынга организастаар талазы-биле айтырыгларны сайгарып көргеп.

Семинарның киржикчилери делегей байдалының дугайында лекцияны дыңнаан.

МЕТОДИКТИГ ЧӨВҮЛЕЛДЕ

СЭКП обкомунуң партийжи-организастыг болгаш идеологтуг ажылдар талазы-биле методиктиг чөвүлелиниң чоокта чаа эрткен эдилгелиг хуралынга Кызылдың дааранылга фаориказында партия эге организациязының социалистиг чарышты удуртуп турарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ында партия организациязы (секретары В. Брюханова) администрация болгаш профэвилел, комсомол организациялары-биле кады планныг сорулгаларны, социалистиг хүлээлгени күүседиринче угланган социалистиг чарышты ажыл-ишчилер ортузунга калбартыр талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар.

Социалистиг чарышка холбашкан көскү агитацияны мында эки турүүскан. Коллективтиң, бригадаларның болгаш түс-түс ажылчыннарның социалистиг хүлээлгелерин чараштыр бижип чурааш, аскан, Бригадаларга болгаш түс-түс даараныкчыларга берген даалгаларның күүселдезиниң үчёдуп, хүн бүрү кылып, ооң түңнелдерин көргүзүг самбыразынга бижип турар. Бригадаларда, ажылдаар черлерде чарышче кыйгырган лозунг, плакаттарны делгээн.

Чарыштың негелделерин болгаш моральдыг база материалдыг шаннал-макталдың хемчеглерин чогуур өйүнде ажылдап кылган. Чарыштың түңнелдерин ай санында үндүрүп, бирги черни алган бригадага шилчиир Кызыл тукту болгаш акша шаннаалын, ийиги черге киргеннерге шилчиир вымпелди база акша шаннаалын, үшкүзүнге — хүндүлел бижикти тыпсып турар.

Фабрикада коммунистер шуптузу социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, план-даалгаларын ажыр күүседип турар. Чижээ, коммунист Р. Т. Сумбаа онгу беш чылдың даалгаларын эрткен чылдың төнчүзүнде-ле күүседипкеш, рапорттаан болгаш ам 1979 чылдың сентябрының үлүүнде ажылдап турар. Коммунистер О. Д. Монгуш, З. Д. Гриценко ам 1980 чылдың августуң, майның үлүүнде ажылдап турар. Социалистиг чарышты билдилиг организастаанының ачызында бүдүрүлгеде мурнакчыларның саны өзүп турар.

Партия организациязы продукцияның шынарын экижидериниң айтырыгларынче улуг кичээнгейни салып турар. Эрткен чылын продукцияның 6,5 хуузун күрүнениң Шынар демдээ-биле бүдүрүп үндүрген.

Социалистиг чарышты дээштиг, үре-түңнелдиг организастаарынга өске хөй-ниити организацияларының ролюн, харыысалгазын бедидер, аңаа партийжи удуртулганы экижидер талазы-биле бо партия организациязының ажылында эки үүлдер хөй дээрзин методиктиг чөвүлелиниң хуралынга демдеглээш, ооң дуржулгазын бүдүрүлгелерде партия өргаиизацияларынга пентередирин шиитпирлээн.

«Шекпээр» совхоз сөелгү чылдарда ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларының аайы-биле база ниитизи-биле-даа социалистиг чарышка кап-даа удаа типлекчи болган. Ажыл-ишчилериниң амыдыралының культуразы улам бедип, мында хөй-ниитиниң корум-чуруму быжыгып турар. Ол бүгү ында парткомнуң болгаш партия эге организацияларының хөй талалыг ажыл-чорудулгазының ачызында чедип алдынган. Ынчангаш ол парткомнуң (секретары М. Б. Кара-Сал) организакчы болгаш политмассалыг ажылының дуржулгазын СЭКП обкомунуң методиктиг чөвүлелиниң ол-ла хуралынга сайгарып көргеш, ону өске партия организацияларынга пентередир деп дугурушкан.

Партия обкомунуң методиктиг чөвүлелиниң түс-түс секциялар аайы-биле 1979 чылда чорудар ажылының планын ол хуралга бадылаан.

УЛУГ СОНУУРГАЛ-БИЛЕ

Москваның Бауман соңгулда округунуң соңгукчуларыбиле ужуражыышкын хуралынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазын Бай-Тайганың коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары улуг сонуургалбиле таныжып, өөренип турар. Бо чугула ажылды СЭКП райкому график ёзугаар чорудуп, аңаа хөй санныг партия, совет активи болгаш дуржулгалыг лекторларны, пропагандистерни база агитаторларны, политинформаторларны хаара туткан.

Эш Л. И. Брежневтиң ол төөгүлүг чугаазын пропагандалап, таныштырары-биле Кызыл-Даг-та, Тээлиге, Бай-Талга, Кара-Холге болгаш өске-даа суурларга баштай эрттирген лекцияларга, бесседаларга 2100 ажыг кижи киришкен. Ажылчы чоннар ол мерген угаанныг, хаңы уткалыг чугааны бүрүн долузу-биле түүлдүгүнүмүшаан, ажыл-чорудулгага дайынчы программа кылдыр хүлээп ап, ында айыттынган сорулгаларны күүседиринге долу шиитпирлиин илергеилеп турар.

Районнуң партия, комсомол организацияларында политиктиг болгаш экономиктиг өредилгениң база комсомол чырыдыышкынының бүгү системаларында кичээлдерге эш Л. И. Брежневтиң ол чугаазын өөренип эгелээн.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАЛДАНЫҢ УЛУГ ОРУУ

БАЙКАЛ ДААНЫҢ ХАНЫЗЫНЧЕ

Байкал дааныҢ иштинче үстүндеи күду 200 метр хандыр казып киргеш, ында тудуг шолу кылын каан. Ол болза чеди километр тоннельди үттеп кылырының тудуг шолу-дур. Дагның барыын болгаш чөөн ийлериндеи үттеп кел чыдар бригаларга уткуштур баар үттекчилер оортан эгелээрлер. Олар ол ажылды шуут-ла эгелей бергеннер. Байкал дааныҢ адаа-биле демир-орук оруу салып турар коллективтер бо чылын кол тоннельди планнаттынганындан ам-даа ийи километр уздырын хүлээнгеннер. ОоҢ уламы-биле тоннельдиҢ иштинде тудуун бир чыл эрте боттандырып болуур.

Д. САНЖИЕВ.

Даван, Бурят АССР.

АЖЫЛЧЫН СУУРДА

Бо тайга черде болуп турар өскерлиишкиннер — Алонка агитаторларының соңгукчулар-биле беседаларының кол темазы-ла ол.

Үүгде үш чыл бурунгаар чүрт чуруунга кирген бо аныяк ажылчын суур — Байкал-Амур магистралында эҢ чараш суурларның бирээзи. Ында беш къат бажыңнар болгаш Культура өрдузу туттунгулаан. Бо станцияны тудуп турар Молдавияның төлөлекчилери 140 уруглар турар комбинатта шеверлел ажылдарын чорудуп турар. ССРЭ-ниҢ Дээди Советинге соңгулдалар бүдүүзүнде барыкла үш үүс хире уруглар чаа школаны эзелекен.

Магистральда он-он агитпунктуларның оду чайнаан. БАМ-ның үүгде Чөөн участогунда безин, мурнундагы соңгулдалардан бөөр эткен үеде чеи чаа суурлар туттунгулаан. Дыка хөй тудугжулар бо чылын бир-ле дугаар бадылааннар.

В. ВАСИЛЬЕВ.

Хабаровск.

ДАГЛАР КАНЧААР ӨЗҮП ТУРАРЫЛ

Харлыг шуурган, чыккылама соок-даа дивейн, сес ооа — ССРЭ-ниҢ Эртемнер Академиязының Сибирь салбырының чер карты институдунуҢ комплекстиг экспедициязының киржикчилери — хүннүҢ-не Сюльбана тайгазынче үнүп турар. Олар ЧерниҢ хемчээлиниҢ өскерилгелерин демдеглээр маятниктерни аппарып тургузуп турарлар.

Ол элдептиг ажыл — өзүп турар... дагларны дыңнаар. Чижээ, Кодар болгаш Удокан даглары сөөлгү чээрби чылдарның дургузунда барык-ла ийи метр бедидир «өзе» бергеннер. Ол девискээрде хүн бүрүде кижиге эскертинмес он хире чер шимчээшкиннери болуп турарын сейсмологтар демдеглээннер. Байкал-Амур магистралы эртер черде эскерилчел аппаратура тургустунган.

Бир талазында, экспедиция бажыңынан эгелеп Кодар даан өттүр чеди километр тоннель үттеттинер, ийи талазында — Витимни кежилдир демир-орук көвүрүү туттунар. ЭртемденнерниҢ сүмелерин төлевилекчилер биле тудугжулар мажа чурааннар.

Л. ФАДЕЕВ.

Чара, Чита область.

СУУР ЭФИРЖЕ ҮНҮП ТУРАР

«Магистральный чугаалап тур...» — радио дамчыдылгазының түс чер студиязының дамчыдылгалары мындыг сөстер-биле эгелеп турар. БАМ-ның Барыын участогунда турар бо суурда радио белдири ажыглалда кирген. Ол дөрт муҢ радиоточкаларын хандырар. Тудугжуларның болгаш станция ажылдакчыларының чурттарга бажыңнары, общежитиелери, кызыл-булуннары дамчыдылга четкизинде коштунган.

Шак ындыг радио белдирлери улуг магистральдың Барыын участогунуҢ улуг-улуг суурларына бо чылын ажыглалга киртиннер. Оларга хереглээр дериглери сөөртүп эккелген, Грузиядан болгаш Азербайджандан келген харылзаачылар оларны эптеп тургузарлар. Чаа студиялар үүгде түс черниҢ радио дамчыдылгазын чорудар эвес, ИркутскиниҢ болгаш Москвaның дамчыдылгаларын доктаамал тударын хандырар.

А. ГАЙДАИ.

Магистральный, Иркутск область.

КАДЫ КЫЛГАН ДИЛЗЭШКИННЕРНИҢ АЖЫКТЫЫ

БАМ зоназында туруп турар Селемджин району кайгамчык улуг үлетүр комплекизиниҢ төвү болур. Демир рудазының, титанның, вольфрамның, никелдиҢ курлавырларын ында шинчилеп тыпкан. Браккы Чөөн чүктүҢ геологтары ындыг түүнелди кылганнар. Баштайгы заводтар болгаш байдыдыга фабрикалары тудар черлер шилиттингилзэн.

Байкал-Амур магистралының Чөөн участогунда геологтуг шинчилел ажылдарын чеди эртем-шинчилел институттары чорудуп турар. Алдынган медээлерни техтоника болгаш геофизика институдунуҢ лабораторияларында түүнеп турар. БАМ-ның Чөөн участогунда янзы-бүрү казымал байлактарлыг 50 ажыг черлер ажыттынгылаан.

В. ЗЫКОВ.

Хабаровск.

ТУДУГЖУЛАРНЫ ХАНДЫРЫП ТУРАРЛАР

ДземгиниҢ хаван совхозунуҢ коллективи БАМ-ның Чөөн участогунуҢ тудугжуларына баштайгы продукциязын чорудуп берген. Амурда-Комсомольск чоогунда чаа кодээ ажыл-агый бүдүүлгези БАМ тудуунуҢ зоназында эҢ-не аныяк бүдүүлге.

Магистральдың Чөөн участогунуҢ зоназында сөөлгү үш чыл дургузунда чээрби ажыг кодээ ажыл-агый бүдүүлгелери тургустунгулаан. Ургал-II-ден 30 километр черде турар «Аланап» совхозту тудугогороду дижирлер. Ол ажыл-агый тудугжуларны картофель-биле эки хандырып турар.

В. ИЛЬИН,
СЭТА-ның корр.
Амурда-Комсомольск, Хабаровск край.

Кызыл районда «Тере-Хөл» совхозтуҢ малчыннарының кадарган хоюнуҢ хөй кезии бо хүннерде төрүпкен. СовхозтуҢ хоочун малчыннарының бирээзи Максим Хуужаның кодаында төрүүр 550 хой бар. Олар ам шупту оолдаан. Оон алдынган хураганнар чидириг чок, онча-менди доругуп турар.

Дома Балчыр чаш хураганнарны доруктурарының талазы-биле бедик аргадуржулгазын аныяк сакманщиктерге күзелдин-биле дамчыдып берип турар. Ынчангаш ол малчынның сакманщиктери хураган доруктурарының бедик көргүзүглерин чедип алганнар.

ЧУРУКТА: Дома БАЛЧЫР.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

АГРЕССОРЛАРГА ШИИТПИРЛИГ ОЙТУР ШАВЫЫШКЫН

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның чепсектиг күштери болгаш улусчу ополченнери кыдат агрессорлардан өжээн негеп алырының чогуур соңгуушкуннарын кылган. Дайзынның 1 муҢ 100 солдадын сандан үндүрген, 100 ажыг шериг машиналарын болгаш 9 артиллерия батареяларын чок кылган.

Лангшон можуга агрессорнуҢ шериглери Лонгзау болгаш Накуан районнарынга вьетнам туруштарже халдааннар, ынчалза-даа вьетнам дайынчыларга ойтур шаптырган.

Монгкайдан Лангшон чедир участокта вьетнам шериглер кыдаттарны Вьетнамның девискээринден үндүр ойладыпкан. Ынчалза-даа Вьетнамның девискээринден үндүр кыстырган кыдат кезектерни кызыгаар чоогунда мөөнеп, күштерни таарыштыр бөлүглеп турар.

Кыдаттар Лаокай хоорайны каггаш чоруткан, ынчалза-даа ол хоорайдан соңгу-барыын болгаш соңгу-чөөн талаларже 6—8 километрлерде туруштарны эзлевишаан. Кыдат аар артиллерия Лаокайже чоок районнарны боолап, тайбың чурттакчы чонга улуг каражакогаралдарны чедирип турар. Муогкхуонг округта хөй-хөй чурттарга бажыңнарын эжелекчилер өрттедипкен.

Каобанг хоорайдан бодунуҢ кезектерин үндүрүп алыр кылдыр кыдаттарны вьетнам шериглер албадапкан.

Март 14-те кыдат командылал чери шериглерин вьетнам девискээрден аткаарладып үндүрерин үргүлчүлээн, ынчалза-даа миномет-артиллерия-биле күштүг боолаашкыннарны кылып турган. Чамдык участоктарга дайзыннар үзе сүрүп орган вьетнам кезектерже удур халдаашкын кылырын оралдашкан. Кыдаттар аткаарлаан оруктарынга чер болганга үрегдээшкиннер зоназын тургузарын оралдашкан. Хатуен болгаш Лайтяу можуларга кыдат шериглерни күрүне кызыгаарының шугумунуҢ артынче үндүр ойладыпкан.

Кыдаттарның халдап кирген участоктарының хөй кезинде Вьетнам Социалистиг Республиканың шериглериниҢ мурнакчы кезектери күрүне кызыгаарынче үне берген.

Өске участоктарда кадыгдошкун тулчуушкуннар үргүлчүлеп турар. Агрессорлар оруктарга миналар салып, вьетнам девискээрде материал талазы-биле үнелиг чүүлдерни үрегдеп, эжелеттирген девискээрде болу берген тайбың чурттакчыларны хилинчектеп турарлар.

ХАНОЙ. (СЭТА). ВИА агентилелдиҢ дыңнатканы-биле алырга, Вьетнам Социалистиг Республиканың чазаа кыдат эжелекчилерниҢ болгаш гегемонистерниҢ агрессчи дайынының үезинде кыдаттарның кылган кемниг үүлгедиглерин истеп-хынаар комиссияны тургускан. Ону дайын болгаш социал хандырылга херектериниҢ талазы-биле министр Куок Тинь баштай берген.

Кыдат эрге-чагыргаларның эжелекчи болгаш гегемонисчи улуг күрүнезирек политиказын националдың болгаш делегейниҢ хөй-ниитизиниҢ мурнунга сойгалап илередиринге идиг бөөр төлээде, Вьетнамга агрессчи кыдат шериглерниҢ кемниг үүлгедиглериниҢ дугайында документилерни ол комиссия чогуур үезинде тургузар ужурлуг деп, вьетнам чазактың шиитпиринде айыткан.

МИЛЛИОННАРНЫҢ УДУРЛАНЫЫШКЫН ҮНҮ

БЕРЛИН. (СЭТА). Вьетнам девискээрден бодунуҢ шериглерин үндүрер дугайын медеглеп турза-даа, Кыдат дайын чорудулгазын Вьетнамда уламчылап турарын фактылар хереченлеп турар. ПекиниҢ аазаашкыны болза, делегейниҢ хөй-ниитизиниҢ бүгү талалыг деткимчези турда вьетнам чепсектиг күштериниҢ талазындан күштүг ойтур шавыышкынга таварышкаш, Кыдаттың кылган тактиктиг хажаралаашкыны болган деп, «Нойес Дойчланд» солун бижээн.

Америк дайынызырактарының Соңгмиге араатанзыг чоруктарының фотографияларын көрген кижилер ындыг чүүл база катап болу бөөр боор деп бодавайн турган боор. Ынчалза-даа ПекиниҢ кемхерек үүлгедикчилери боттарының солдаттарынга Вьетнамның соңгу талазынга чүүс-чүүс соңгмилерни тургузуп, көргени вьетнам кижини-ле өлүрерин, бажыңнарны өрттедирин, эмнелгелерни, школаларны, заводтарны, уруглар садтарын чок кылырын дужааганнар. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, шагда гитлержилериҢ ажыглап турганы «ээнзиредир хоозураттан черниҢ» тактиказын Кыдат ажыглан турар.

ПекиниҢ солдаттары вьетнам девискээрниҢ ханы иштинче «ызыгаар чагыларын киирип турар. Ол чорук ПекиниҢ эжелеттирген девискээрлерни шуут хуваан алыр деп турарын херечилеп турар деп, солун бижээн.

ГАВАНА. (СЭТА). ХөрөөженнериҢ делегей шимчээшкинниҢ айтыырларының талазы-биле ында эртип турар семинарның киржикчилери маадырлыг Вьетнамны деткээн медеглелди кылган болгаш Кыдаттың агрессиязынга удур ооҢ маадырлыг демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының кампаниязын күштелдиреринче делегейниҢ хөй-ниитизин олар кыйгырганнар. Ол семинарда Латин Американың болгаш Кариб бассейнииниҢ 20 чурттарының делегаттары киржип турар.

ТОКИО. (СЭТА). «Вьетнамга удур Кыдаттың агрессиязын шиитпирлиг-биле буруу шаап тур бис!» «ВСР-ниҢ девискээриниҢ бүгү кыдат шериглерин доп-дораан, долузу-биле үндүрерин негеп тур бис!» дээн лозуңнар-биле Японияның бурунгу найысылалы Киото хоорайга Вьетнамның девискээриниче Кыдаттың боочепсектиг халдаашкынынга удурланган массалыг митинг болган. Митингге Киото хоорайның янзы-бүрү хөй-ниитиг организациларының болгаш префектуразының, ооҢ иштинде Компартия болгаш профэвиледдер удуртулгазының кежигүннери-биле кады, 1500 хире төлөлекчилер киришкен.

Митинг соонда ооҢ киржикчилери хоорайның кудумчуларынга чыскаал кылганнар.

КОЛОМБО. (СЭТА). Маадырлыг вьетнам улустуҢ чоптуг демиселин деткээн, ВСР-же Кыдаттың араатанзыг халдаашкынынга удурланган массалыг митингилер Коломбога, Каутареге, Кандиге, Матареге болгаш Шри Ланканың өске-даа хоорайларынга эрткилээн. Оларга чурттуҢ чурттакчы чоннарының янзы-бүрү кезектериниҢ төлөлекчилери киришкен. Кыдат агрессорларга улуг чидириглерни таварыштырбышаан, маадырлыг вьетнам улус оларга кеземенги көргүскеннер. Ындыг байдал кыдат удуртукчуларны «кыдат шериглерни үндүрер» дугайында медеглелди кылырынче албадапкан деп, Матареге болган митингге Шри Ланканың Социалистиг партиязының удуртукчузу Ваджира Пелпита медеглээн. Ынчалза-даа Кыдат бодунуҢ күштерин эде тургускаш, Вьетнамга чаа соңгуну кылырын оралдажыш турар.

ПАРИЖ. (СЭТА). Вьетнам ажылчы чоннар болгаш улусбиле долу эп-сеткил каттыштырылгазын илереткеш, Вьетнам Социалистиг Республиканың хамаарышпас болгаш тускай догуннаан чоруунга удур Кыдаттың агрессиязын шиитпирлиг-биле буруу шаап кады кылган медеглелди Сириның, Палестинаның профэвиледдери, Ливанның ажылчыннарының, албан-хаакчыларының профэвиледдериниҢ национал федерациязы, Францияның күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязы үндүргеннер.

ИРАН ЧАЗАКТЫҢ ХЕМЧЕГЛЕРИ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Улуска удур аар кем-херек үүлгеткени дээш буруулуг хаанның өзу-чурумунуҢ талалакчыларындан күрүне аппарадын болгаш армияны арыглаары Иранда уламчылавышаан. Революстуг трибуналдың шииткели-биле Дезфуле, Шуштере болгаш Нехавенде хоорайларга шеригниҢ беш офицерлерин болгаш хаанның Савак дээр чажыт полициязының ажылдакчыларын, ооҢ иштинде бригада генералын — мурнунда патриоттарга удур истеп сүрүүшкүннерге киржип турган танк бригадазының командирин боолап өлүрген 1965 чылдан 1977 чылга чедир Иранның премьер-министри чораан А. А. Ховейданы судтап эгелээн деп, «Кейхан» солун дыңнаткан.

Чуртка экономиктиг амыдыралды экижидип тургузар соруулга-биле тур чазак күжениишкиннерни үндүрүп турар. Иранның национал нефть компаниязының төлөлекчизиниҢ медеглелин өзүгаар алырга, нефть казып тывары эрткен неделяда хонукта 1,6 млн. баррель турганыдан 2,3 млн. баррель четкен.

Иранның чазаа Палестинаны хостаарының организациязы-биле харылзааларны калбартырын уламчылаан. Парс агентилелдиҢ дыңнадын турары-биле алырга, Палестинаны хостаарының организациязының төлөө черин Тегеранга ажытканының соонда, ындыг төлөө черин Ахваз хоорайга база тургузарының дугайында шиитпирни хүлээп алган.

ЧИЛИДЕ ИСТЕП СҮРҮҮШКҮННЕР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ЧурттуҢ депшилгелиг болгаш патриотчу күштеринге удур истеп сүрүүшкүннерни ПиночеттиҢ фашистиг өзу-чуруму күштелдирген. «Солидаридад» деп католиктиг чили журналдың миниҢ турары-биле алырга, Чилиге үүгде сөөлгү ийи айларның дургузунда он-он кижилерни тудуп хоруддаан, кара-бажыңнаан болгаш хилинчектээшкиннерге таварыштырган. Оларның аразында инженер Рауль Ильянес Рохас болгаш ооҢ кадайы Маурисио Варгас, Уильфредо Вега, Робинсон Муньос бар.

Политиктиг хайгааракчыларның бодап турары-биле алырга, чуртта истеп сүрүүшкүнүҢ күштелгени диктатурага удурланыышкын шимчээшкининиҢ калбарганындан, хунтаның коргун турарындан бооп турар. Өзу-чурумуҢ талазындан истеп сүрүүшкүннерге болгаш кара туразында аажылаашкыннарга, улустуҢ калбак массаларын ажыл чок чорукка, ядарааҢгай чорукка болгаш аш-чутка таварыштырып турар ооҢ улуска удур политиказынга удурланганының демдээ кылдыр чоокта чаа медицинаның 150 ажылдакчылары СантьягонуҢ өөредилге черлериниҢ бирээзин эзлеп алганнар.

Чуртта эҢ улуг чес рудниги болур «Чукикаматаның» ажылчыннары боттарының өргези дээш демиселин соксаттайын турар. Массалыг митингге олар демократияны каттап тургузарын, ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын камгалап турганы дээш туттуруп хоругдаткан профэвилед ажылдакчыларын хостаарын, а ол ышкаш күш-ажыл төлевирин бедидерин, ооҢ байдалдарын экижидерин, амыдыралга херек бараанналрның өртектериниҢ өзүлдезин соксадырын негээннер.

КАНОДА КОНФЕРЕНЦИЯ

ЛАГОС. (СЭТА). Чад Республикада политиктиг кризисти таарыштыр шиитпирлээриниҢ айтыырлары КанО хоорайда конференцияның кичээнгейин хаара туткан. Ук конференцияда Чадтың президентизи Феликс Маллум, премьер-министри Хиссен Хабре, а ол ышкаш кожа күрүнелериниҢ төлөлекчилери киржип турар.

Чадта политиктиг кризистиҢ чидигленгени эрткен чылдың августуҢ төнчүзүнде ат салган документ болур. Ол документини хүлээп алганы национал чугула айтыырларны таарыштыр шиитпирлээринге чугула үе-чада болур ужурлуг турган.

Политиктиг кризис президент МаллумнуҢ шериглериниҢ болгаш премьер-министр Хабреге шынчы отряттарның аразында боо-чепсектиг демиселче шилчээн. Ол демисел үр хуусаалыг болу берген болгаш хамаарышпас Африканың күрүнелериниҢ шыңгыы дүвүрээшкинин болдурган.

Канода ужуражыышкында сонуургалдыг оске таланың— Чадтың национал хосталга фронтузунуҢ (ФРОЛИНА) болгаш Чадты хостаары дээш улустуҢ шимчээшкининиҢ боо-чепсектиг оппозицияларының төлөлекчилери база олуржуп турар. Ол чорукту эки байдал кылдыр болгаш чурттуҢ айтыырларын долузу-биле база бүгү талалыг шиитпирлээринин аргазын тып алырынче чүүкүлдүҢ херечизи кылдыр үнелеп көрген. Африка парлалганың бижээни-биле алырга, Чадта дүшкүүрлүг чоруктуҢ кол чылдагааны болза, колониалдыг өткен үениҢ артыышкыннары — районнарның база чурттакчы чониҢ болуктериниҢ деп эвес хогжүлдезн, шажын болгаш аймак-сөөк үндезинине месилдежишкин, а ол ышкаш даштыкы холгаарлаашкын болур.

Канога чүве чугаалаан, президент Маллум чуртка тайбыцны дүрген катап тургузарыпга болгаш национал эптежилгени чедип алырынга күзелин илереткен.

Патриоттар демиселин калбарткан

МАПУТУ. (СЭТА-ның корр). ЗимбабвениҢ улузунга удур сүлчээни барыын чүктүҢ күрүнелери уламчылап турар деп, СЭТА-ның корреспондентиан-биле беседага патриотчу фронтуда кирип турар ЗимбабвениҢ африкан улузунуҢ эвилелиниҢ чиңгине секретары Джозев Мсика медеглээн. Чөптүг кеземенде расисчилерни чайладыр сорулга-биле Родезияга оларның холгаарлап киржишкининиҢ боттуг айыылы тургустунуп келген.

1965 чылда СмиттиҢ эрге-чагырганы эжелеп алганының үезинден бөөр Барыын чүк эвээш эвес расисчилерге янзы-бүрү дузаны көргүзүп келген. Англи-америк эгелекчи санал-дөөр үүлдер алыс утказы-биле алырга хоойлуга удур өзүчурумну ажык болдурарынче, өзулуг хамаарышпас чорукка ЗимбабвениҢ улузунуҢ кол эргелерин чок кылырынче угланган болган. Барыын чүктүҢ политиктиг бужар оюннары ам-даа уламчылавышаан. Апрель 20-де Родезияга болур «соңгулдаларга» СолсберииниҢ өзү-чурумунуҢ антидемократтыг болгаш кем-буруулуг алыс утказы билдинмес чүве ышкаш америк болгаш англи «төлөлекчилер» чыглыш келир.

СмиттиҢ болгаш ооҢ африкан дузалакчыларының болүүнүҢ дузазы-биле империализм чуртка чалча чазакты тургузарын болгаш эрге-чагырганга тус черниҢ чурттакчыларының өзулуг төлөлекчилерин кирбезин оралдажын турары амгы үеде кымга-даа чигинит болдурбас деп, Дж. Мсика демдеглээн. Ынчалза-даа ол бүгү кажараашкынар буурап дүжер. Империалистиг чимзеннишкиннерге харыы кыдыр ЗимбабвениҢ патриоттары боо-чепсектиг демиселди күштелдирерге. Амгы үеде безин патриотчу фронтунуҢ күштери чурттуҢ көдээ районнарында бодунуҢ долу контролюп тургузуп алган. Дайынчы калбак операцилларны хоорайларда база чорудуп турар.

А. ОСИПОВ.

Индияның экономиказының күрүне секторунуҢ кол бүдүүлгелериниҢ бирээзи болур Бокарода металлургия комбинады (чурукта) бо чылдың эгезинден эгелээш бедик көргүзүглерни чедип алган. Совет ЭвилелиниҢ техниктиг болгаш экономиктиг дузазы-биле туткан комбинат республиканың металлургия үлетпүрүнүҢ эҢ аныяк бүдүүлгези болур. Ынчалза-даа база-ла ындыг өске заводтарга бодаарга, ооҢ күүүлери дургени-биле өзүп турар. Сөөлгү үеде БокаронуҢ төөгүзүнде № 3 домнаны, изиг прокат станогун ажыглалга киирери, каңның чаа хевирлерин бүдүрерин эгелээни ышкаш ындыг кайгамчыктыг болуушкуннар болгулаан. 1983 чылга чедир комбинатка каң эзилдириишкинин дарт миллион тонна чедирерин планнаан.

СЭТА-ның фотохрониказы.

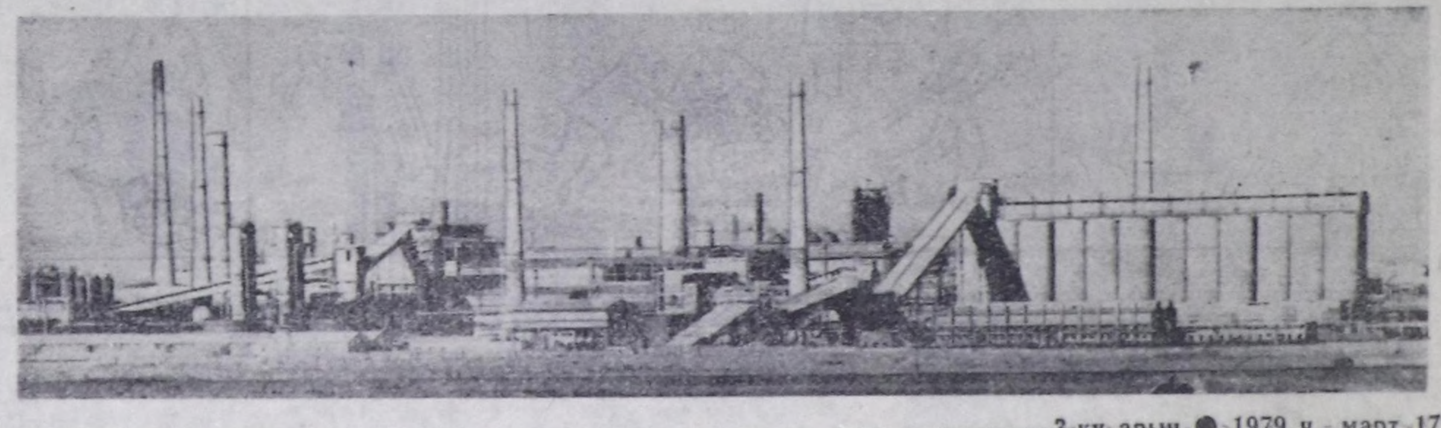

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ АЯН-ЧОРУУНУҢ СООНДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың президентизи Дж. Картер биле израиль премьер БегинниҢ аразында Иерусалимге доозулган чугаалажыышкынларга Бегин израиль-египет чаңгыс талалыг керээге ат салырынга хамаарыштыр Тель-АвивтиҢ бижыг туружун база катап бадыткаан болгаш Египеттен улам ыцайны дүжүп берииишкиннерни негээн.

Каттышкан Штаттар ИзраильдиҢ туружун чнигедирин чедип алырын оралдажын турар деп, барын талакы парлалга бижип-даа турза, израиль чагырыкчылар-биле чугаалажыышкынар үезинде Дж. Картер оларга кандыгдаа албадаашкыннарны кылбаан деп, Бегин медеглээн. БегинниҢ чугаазы-биле алырга, керээге ат салыры «Израильдың саналдарын» президент Садаттың «эки кылдыр үнелеп көөрүнге» белениннден хамааржыр.

ИзраильдиҢ негелделерин Садатка дамчыдып бөөр-биле болгаш египет президентини чаа дүжүп берииишкиннерже күткүүрү-биле Дж. Картер Кайрде чеде берген. Садат-биле чугаалажыышкынарның доозулганының соонда АКШ-тың президентизи Вашингтонче чоруткан.

«Израиль биле ЕгипеттиҢ аразында тайбың керээге ат салырының оруунда турар берге айтыырларны президент Дж. Картер шиитпирлеп шыдавас болган» деп, «Нью-Йорк таймс» билинген. «Ол чугаалажыышкыннарга харылзаштырыкчының айыылдыг болгаш аная эвес ролюн ындыг сорулганы чедип алыр дээш бодунга ол алгаш, ук сорулгазын чедип албайн, Вашингтонче дедир ээш келген» — деп, солун бижээн.

Президент Дж. КартерниҢ Чоокку Чөөн чүкке инициативазы доозулган, ынчалза-даа Египет-Израиль тайбың керээзинге ат салырының аны ат салырынга дугуржуруунуҢ планы чок болгаш шиитпирлеттинмээн айтыырлар мурнуку хевээр арткан деп, «Вашингтон пост» саваан.

Бир эвес Дж. Картер сөөлгү минуталарда Садаттан дүжүп берииишкиннерни чедип ап шыдавас болза, ол чорук Кэмп-Дэвид дугуржулгаларын херек кырынга боттандырын чорударынга дүрген деппилгени чедип алырынга ынамышкыннарның буурап дужери болгаш чугаалажыышкынарны Чоокку Чөөн чүкке чорудар дээш ынча хөй үени үндүрген болгаш бодунуҢ ат-алдарын ол аян-чоруктан хамаарыштырып алган КартерниҢ бодунуҢ чедимче чок чоруу болур.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Амгы үеде америк империализмниҢ стратегиязы Чоокку Чөөн чүкке араб улустарга удур египет-израиль шериг блогун АКШ-тың удуртулгазы-биле тургузарынче угланган деп, Палестинаны хостаарының организациязының КүүскомунуҢ даргазы Я. Арафат медеглээн.

ЧЕЧЕН МЕНДЕ, ЧЕЧЕК ЧЕРДЕ

«МЕНИ КАГБА, АВАЙ»

...Күстүң баштайғы айы, Кат-чимис быжып келген. Хүнүң магалыын чүге деңнээр! Дээриң хиндиинде чаңгыс-даа булут чок. Айланмаа ава, ачазы-биле дыштанып хүнде суурнуң чанында аргадан мөөгүлеп, честек-каттап чорааннар. Үжээлдирзиниң арын-шырайы өөрүшкүлүг, омак-хөглүг, арганың эмзиг-чаагай чыдың хөрээн долдур тынып ап чорааннар.

Айланмаа 5 харлыг. Ачазы каттырбышаан, шыырак холдары-биле ону өрү көдүрүп, ийи-үш октап чоруй, делгем эгиннеринге олуртупкан кылаштаптарга, Айланмаага бүгү-ле долгандыр турар чүүлдер онзагайы-биле көстүп чораан. Эдээн чорааш, ачазы уруун дужургеш, бир корзинка ишти мөөгү, дөмбүү ишти честек-катче айыткылаан:

— Ам чанар-дыр, авашкылар. Бойдустуң кежики четтирдивис. Баргаш, бажында ажылывыс дооскаш, дүүнгү киновустуң ийиги серизиин телевизорга көөр бис—дээрге, Айланмаа өөрөнинден бичин холдарын бар-ла шаа-биле чызыладыр часкаан турган...

Хенертен, та чүге чүве, Айланмааның ава, ачазы уруун каашкаш, ажыг бар чыдар хүнүң уунда улуг дагже четтиниишкеш, маңнажыпкаш,

— Авай, ачай! Кайнаар баарыңар ол? Мени чүге каалтыңар. Чаңгыс уруулар кээргеп көрүңер. Өршээн көрүңер. Мени кагбаңар... Аза бээр мен... Калбаңар, энерелдиг эргим авай, ынак ачай!— деп алгырышкаш, Айланмаа оттун келгеш, Чербиниң школа-интернадының өрөлинде орнунда чыдарын эскерип кааш, ам шуут-ла мөөредиг ыглай берген. Дүнеки кижизидикчи-азыракчы Галина Ивановна дораан-ва Айланмааның орнунга кылаштап келгеш, айтыртан:

— Чүге ыглай бердиң, Алёнка, ыглава уруум, ыглава—дээш, Айланмааның бажын хөрээнге чыыра тырткаш, бажындан чыттап каарга, Айланмаа Галина Ивановнаже улам сыныып, ыы-сыыы-биле:

— Авай, авай, эргим авай, Галина Ивановна!—деп халбактанырынга-ла өй болган.

Галина Ивановна төктүрүүнге белен карааның чажын арай бооруунда туттунуп, канчаар-даа аайын тыппайн, кезек када ылым-чылым барган. Ол чүгле Айланмааның бажын суйбаарынга өйлежип олурган.

Айланмаа ыглай каашкаш, чоорту ишкирнип, Галина Ивановнаның хөрээнге бажын үстүрүп алгаш, удуй берген.

Галина Ивановна бичин уругнуң суук кара чажын суйбап олура., чиктиг бодалдарже чайгаар-ла дүнү берген.

«Ээ-та! Делегейде ам-даа дески чүве чок деп чугаалажыры шын-дыр ийин—деп, Галина Ивановна боданган.— Мындыг магалыг чаагай үеде, бистиң ниитилеливиске безин ийи-чаңгыс хек дег ада-иелер бо-ла таварышкылаар-дыр... Айланмаа Кызылдың бичин уруглар азыраар бажыңыга 2 хар ажып чорда келген»...

Ам бо интерната 7 чыл болуп, 13 харлаш, 7 классты доозуп турар. Интернатка турган уруглар улгаткан тулук-на ава, ачазын сактып, саймаарап, башкыларындан олардың кайда турарын, өлүгдирвин бо-ла айтыра бээрин Галина Ивановна мурнуку чыдарның дужулгазыдан-на эки билир. Кыс уруглар колдуунда-ла ада-иезиниң дугайында ажыы-биле айтырарлар. А чамдык ооллар бүргээн дээр ышкаш, ыымга-даа чүве чугаалавас. Бүдүү иштинде ажыын ажып чоруурун Галина Ивановна эки билир.

Галина Ивановна бодалдарга алыпкан олурда, ол-ла комнаттың азыгда бир-ле өөреникчи чөдүре бээрге, ол хөрээнде бажын үзүп алган, таалап удуп чыткан Айланмааны эптин-биле орвунга чыттыргаш, чөдүл үнген талаже бут баштап базышкан.

Эртеминде Галина Ивановна дыштанып хүнү-даа турган болза, интернат уруглардың документилер шыгжаар өрөлинге келгеш, Айланмааның документилери-биле база катап танышкан.

Айланмаадың авазы Чадаана хоорайда, бир бүдүрүлге чериндe ажылдан турарын сөөлүг бижилге шынзыдын турар болган. Ол-ла дораан Айланмааның авазынче чагаа бижээн.

Бир неделя хире болганда, Г. И. Иванованың адынга Чадаанадан чагаа келген. Айланмааның авазының чагаазын ол кезек када аңдара-дүңдере тудуп оргаш, боданган. «Чүнү бижээн ирги? Экиин бе? Багайны бе?» Чагааны часкаш, харамдыгын номчуй берген.

«Эргим Галина Ивановна! Арыг сеткилимниң ханызындан силерге изиг байырны чедирбишаан, уттундурбас буянныг ажыл-ижиңерге чедишкиннерни, аас-кежиктиг бистиң өг-булевистиң өмүнээзинден күзеп олур бис. Шын күүлүг. Ынчангаш силерге шынын бижип көрейн. Он классты доозуп турумда, 18 харлыг турдум. Ол-ла күзүн шеригден келген бир оол-биле шайлалга ажыттывыс. Ажыы-биле чугаалаарга, ол үеде мээң бажым, ам бодап кээримге, «хос» турган-дыр ийин. Ам ол үедеги чамдык үүлгедиглеримни сактып келгеш, бодумдан ыядыр, чаржынардыр мен. Бир чыл болгаш, Айланмааны божудум. Өгленге-ле чартык чыл четпээнвисте-ле өөм иштиниң чаңы өскерлип, арагаже сундугуп, мени көргени-ле ооллардың хүннээр, харын-даа сөөлзүредир эттээр апарган. Ынчаар-ла бүдүн чартык чыл иштинде ынакшыл-даа, чуртталгаа-даа чок чурттап келдивис. Ийи дугаар чылывыста демги кижим менги каапкаш, өске бир уругда барып олуруп алган.

Кижини амыдырал-чурттала кырыыже өөредир дээрле-ле шын. Мен болум база өскүс өскен кижи мен. Чоок торелдеримден чүгле пенсионер кырган-ачам бар. Ындыг берге байдалым Айланмааны уруглар бажыңынга дужаарынче чайгаар албадапкан.

Бо эрткен чылдарда чүнү бодавадым дээр?! Айланмаа мээң тун уруум-на болгай. Баштайғы уруг дээрге-ле, иениң амыдыралының ховар даан эге өөрүшкүзү-ле болгай! Ону силер кончуг эки билир силер, Галина Ивановна! Ам ийи дугаар өг-бүүле тудуп, эки чурттап чор мен. Үш уруглуг бис. Бо чылын өөредилге чылы дооступ турда, Айланмааны алыр деп ыык дугурушкан турдувус. Чүге чагаа биживейн турган мен? Чүге дээрге менээ ыядынчыг, эгенчиг, чаржынчыг турду. Ол дээрге мээң улуг буруум-дур ийин, Галина Ивановна. Ол дээш мени өршээп, болгаап көрүңер. Харналын дөгүп, чылдар эртерге кижи аныяк шаан сактып, кандыг-бир хат-салгын дег кыйбын-сыйбың чорааның ам сактып келгеш, бажын кактынар боор-дур.

Эргим, Галина Ивановна! Өөредилге чылы төнеринге чедир 20-ле хонук арты. 2-3 хонук четкелекте өөм ишти-биле Айланмааны ап чеде бээр бис, Ужурашкыже байырлыг». «Айланмааның авазы» дээн одуругларны номчаш. Галина Ивановна булдеңейиип келген караның чаштарын-даа эскербейн, Айланмааның өрөлинче далаштыы-биле чорупкан.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

КИЛЕҢ

Актыг шыныг вьетнам
чонче
Араатанаыг кыдат халдаан.
Акызы дег улуг чурттун
Арын-нүүр чок —
дайынзыраан.
Кыдаттарның кыпсынчыын
деп,
Кымның кылыы хайынмас
дээр!
Кыргаанар-даа, чалыылар-
даа —
Кыдыы кыра килеңпеп
тур.
Дэн сыяошиннер, гуо
фэннер —
Тений берген араатанар.
— Вьетнам чондан холуң
ырат!
Бистер ынчаар негеп тур
бис.
Килең өжээн эриин ажып,
Кижи бүрү негеп тур бис:
— Кызыл туктут Вьетнам
чурттан
Кыдат чанчын, холуң ырат!

Л. ЧАДАМБА.

Тоолчургу чугаа

КАРА-ЧОДА

Мен бичиимде-ле Хемчик хемниң бажы талаазынга чурттап чораан болгаштың оон унунче харап алган турар улут кара туругну көрүп чаңчыгып калган чораан мен. Ынчалза-даа оон баарынга баргаш, алызында аян-шинчилиин магадап, эдилээн адын элдепсинер чораан мен. Ону Кара-Чода деп адаар.

Оон бедик чаагайы-даа эвес (үргүлүү көрүп чаңчыгыш калган болгаш ындыг боор), а адының тывылганы мени бичиимден эгелээш, мынча кырыыжамга чедир кайгадып чоруур ийин. Кара-Чоданың дугайында бистиң черниң кырганнарының тоолчургу чугааларын амты үениң улуг назылыг кижилери апаргылаан бистер бичиивисте дыка-ла сонуургап дыңнаар чораан бис. Ам ону эргим номчукчулар силерге допчулап чугаалап бээр деп бодай бердим.

Хемчик-Бажынын кызаазында көстүп чыдар ол кара турутта шаг-шаанда кончуг улуг черлик кижи турлаглап турган дижип, улуг назылыг кижилер боттарының база-ла өгбелериниң дыңнаан тоожузун биске чугаалап чорааннар. Ол черлик кижи кайгамчык улуг дижир: Хемчиктиң суун кежерде, бута суу дег, анаа-ла арта халып чоруур. Аалдарның өдээште чыткан азы одарга чораан инекти сегирип алгаш, анай-хураган дег колдуктапкаш, Кара-Турутже (шаандагы ады дижир) чайлыг маннап үне бээр. Кежээ азы дүне аалдарга киргеш, өглериин эжиин аяр ажа капташ, узун, дүктүг холун суккаш, үлүүрде турган пашта сүттү азы мүнү, аякта куткан чем дег, чаңгыс холдап алгаш. тын-биле чаңгыс пактапкаш, база-ла Кара-Турууже түгүрүп үне бээр.

Баштайғы үеде улус оон коргуп, ойлап-деген турган дижир. Ынчаар орта демги улут кижи улам өнемчин. шуут-ла холдап хунаап аппаар болу берген-дир. Чон чеже шыдажыр. Аглап-сегиртип турган, ону ырады сыыртаар дижи берген. Ынчалаадаа черлик кижи хөй кижиден мүн-не дессе-даа, Кара-Турутже үне бергеш, алдырбас болган. Оон база катапла чонуң азып-чемин. малмаганын хунаап. оорлап чип туруп бээр мындыг.

Ам канчаар, хоюзуп сыыртаарга чорбас, чонну хоозурадып туруп бээр чүве болганда. ону араатан дайзын кылдыр көрүп, узуткаар дижи берген. Ынчангаш хөй чон балды-сүте, хүүрек-кускун-хаай, багай-согай боомогу-биле чепсегленгеш, аглап туруп берген. Ол ынчап турда черлик улуг кижи балыгланган хевирлиг, Кара-Турутнуң кырындан батпастаан. Чүгле бедик хаялар кырындан адаанда улустарны харап турар. Ынчан көөрге оод улуг чодазының кара дүктери, терен сиген дег, салтынга ынай-бээр хадын турар болган. Ынчангаш ол улуг черлик кижини Кара-Чода деп адай берген дижир.

Хей катап сыыртадын, аттырып-боолатканының соонда Кара-Чода ол турутнуң кырындан батпастай берген, ону сүрүп чедер дээрге, боду база коргунчуг, туруг дээрге ыяаар кижи баар арга чок берт. Кара-Чода туруг кырынга элеңтеңдиң турташ-ла, адаанда улусче улуг даштарны шывадап, чуун турган дижир, оон бадыткалы кылдыр ол турутнуң дужунда. Хемчиктиң ол чарыында чыдар ипек-даштарны көргүзер боор үүве.

Кара-Чода кемден-кергээнинден ол-ла турутнуң кырындан батпайн, аная өлген дижир. Оон сөөгүн көөр дээш улус оон турган черинче барып чадаан. Чүгле сүрүп келген кижилерже чуй идер дээш оон белеткеп кааны коныгуг улуг хаяны көргеп дээр. Ынчангаш ол улуг туругну оон бээр-ле Кара-Чода деп адаар апарган-дыр. А Кара-Чоданың шыпшык бедиинде медээжок улуг хая кожатар сүүр кырында көстүп турар, ол болза Кара-Чоданың улус кырынче чуй идер дээш белеткеп алган дажы ол дижир.

Кара-Чода бедик-даа, бергдаа. Аная өшкү безин туруглай бээр. Сеолгу чылдарда төчүнма оон кавызында дыка өскен. Олча хайган кижилерге ач-меңин Кара-Чода бербейн-даа баар — кадыр-бе[illegible]тинче чажырыптар. Чок Кара-Чоданың адының тывылганы чоннуң аас чогаадылгазы боон болур. Чүге дээрге, оон хевир-байдалын топтан көөрге, хөлестей чыдын алган шыырак эриин азы сөгедектеп олуруп алган кижиниң шала дыгдынып алган улут чодазынга дыка дөмей. Ону көрген чечен-мерген кижи Кара-Чода дугайында тоолчургу чугааны чогаадыг бодап кааны, ону чон улам хыгжудун алганы-даа чадавас.

Ч. ДОПУЛАШ.

ССРЭ-ниң Улуг театрының ыраажылы, делегей конкурстарының лауреады, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Надежда Красная бистиң республиканың доктаамал аалчызы. Ол чоокта чаа маңза аалдан чораан. Хөгжүм-шин театрынга оон откүт үнүп ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады-биле ужуражылга боон турган үеде соңгукчулар база дыңнаанар.

ЧУРУКТА: Надежда Красная ырлап тур.

А. Белогорскийниң фотозу.

Сонуургактарга

ЧААННЫ СУДТААНЫ

Шаандагы үелерде дириг амытаннарны судтаары ховар эвес болуп турганы билдингир болгай. Ынчалза-даа ындыг каттырынчыг таварылгалар бистиң бо үеде безин болгулай бээр боор-дур.

Шоолуг-ла үр эвес үе мурнунда ийи кижини өлүргени дээш бир индий чаанны Непалга судтаан. Силни Бинайак (чаанның ады ол) бодунуң чуртунга дораан-на сургжый берген: ол хүннерде открыткалар садар ларек бүрүзүнден ооң чуруун садыы ап болур апарган. Суд залынче кирип шыдавас улуг мага-боттут болганындан, суд чорудулгазынга ол «олурушпаан»: бүдүн чорудулганың дургузунда бажың даштынга, полицейлерге кадартып алган. холдарын, буттарын кинчиледип алган турган. Бинайакты ийи кижини өлүрген, катчимис хоозуратка болгаш бир чуртталга бажыңым үрээн деп буруудаткаш, прокурор ону кеземчениң дээди ялазы-биле өлүрер деп шииткен. Судка олурушкан чон аная удурланыш үнтеннер: чаанның эзэн эки чемгерип, ажаап турган болза, чаан ындыг үүлгедиглер кылбас чадавас турган ийик. Ынчалдыр, хөй-ниитиниң чыгаашкынынга алыскаш, судья Бинайакты агартып, хосталгаже салыр ужурта таварышкан-дыр.

* * *

ҮННҮҢ ЭНЕРГИЯЗЫ

Англи эртемденнер онзагай ажыдыышкынны кылганнар. Футбол оюннарының үезинде стадионда олурган 100 муң көрүкчүлериниң «Го-о-ол!» деп алгырарда үндүрүп турар үн энергиязын саналы көргеннер. Ол үн энергиязының күжүүге ийи литр сүтүну хайындырып ап болуру ооң илерээ. Ындыг болганда чүгле ооң-биле бүдүн команданың кежигүнери ижериинге чедер кофеин хайындырып ап болур ышкажыл.

«Вокруг света» журналдан.

* * *

ҮЛЕГЕРГЕ ЭДИЛГЕ

Хүн бүрүнүң амыдыралында бритва чидиг үүлдүң үлегери болуп турар. Ынчалзадаа ооң чидин микротом биженке четпес. Оон дуазы-биле медицина лабораторияларынга кылыны каш-ла микрон ткаңнарны кезип турар. Ындыг бижектерни чидиди. хоюглаар тускай станокту «Медоборудование» деп эртемнинчилел каттыжыышкынынга чогаатган. Ону ССРЭ-ниң УАЧД-де делгээн. Бижектиң ийи талазындан чидидерин болгаш хоюглаарын автомат кылып турар.

Е. ЛАКОЗА.

ССРЭ-ниң УАЧ делгелегининден.

ТЫВЫҢАР

Бүшкүлдүреш бүүрек чаа картап чиир.
(Баажызы эрги эт-херекселде).
Ашак-кадай алгышты.
Аал ишти тотту.
(Баажызы эдилелде).
Чартыы чок хоюм
Чыла семриди.
(Баажызы савада).
Кезерге — уаар.
Чоларга — чоонаар.
(Баажызы эрги шагның шыгжамыры).
Кевей кижи хүрээледи.
Хүрең-Аскыр чыраалады.
(Баажызы савада).
Сырыглыг ком алаандан
Сыныктың эъдин чидим.
(Баажызы дириг амытанда).
Доңгаа бе дээрге —
Дорлум эжинген.
Аштаан бе дээрге—
Чаг богаланган.
Суксаан бе дээрге —
Хөл ортузунда.
Чадаглаан бе дээрге —
Аргамчы куржанган.
Ыттан корткан бе дээрге —
Моң сөөргүп алган.
(Баажызы чемде).

Тывызыкты тыпкан кижилер харыызын «Шын» солунуң редакциязынче чорудар. Дыштанар хүн арыннарынга тывызыктарның харыызын база манап тур бис.

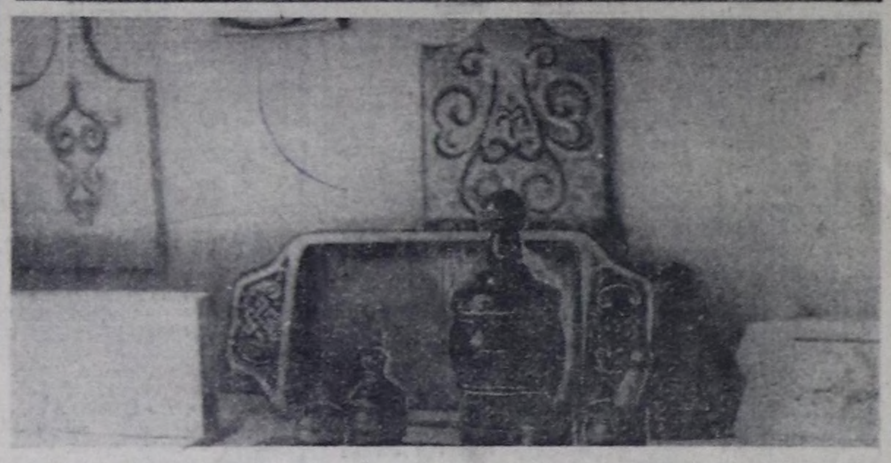

ЧУРУКТА: Кызылда суй-белектер бүдүрер черниң кылганы тыва эдилелдер.

Х. ОЙДАН-ООЛДУҢ фотозу.

КОРРЕКТОР

Бистиң үевисте бичии школачылар-даа, улуг кижилер-даа ном номчуйын чурттай албас апарган болгай. Номнарны чогаадып турар кижилерден ангыда, оларны парлап үндүрүп турар черлерде ажылдап турар кижилер номчукчулар бистерге улуг буянны чедирип турар. Ындыг ажылдакчыларның бирээзи корректор кижи-ле болгай.

Корректор дээрге типографияже өрүдүп киирер даан бүгү ажылдарның сөс-домаан, бижик демдектерин шүүн хынаар кончуг харыысалгалыг ажылды кылып турар кижи-дир. Өрүлге соонда парлаар машинага бастырып каан материалдарны баш удур ылап белеткеп каан хоолгалары-биле барык одуруг, үжүк бүрүзүн база катап шүүштүрер. Допчулап чугаалаарга, бир номну белен кылдыр парлап үндүрерде, эң биче дээрге-ле, чеди катап шүүп хынаар ажылды корректор кылыр.

Бо кончуг нарын болгаш чымыштыг ажылды Валентина Барынхаевна Норбу 22 чыл иштинде бедик шынарлыг күүседип келген. Мынча чылдар дургузунда ооң үндүржүп келгени янзы-бүрү номнарын санаары-даа берге, савалаар чүве болза, аптара-хааржакка-даа кайыын сынар! Ам ооң ажылдап олурар өрээлиниң эжинге баар болзунарза, «Соктавайн, эжик ажытпанар!» деп бижип каан. Ол болза ында кылып турар ажылдың харыысалгалыын болгаш чаңгыс чазыг эрттириштер-ле болза, хамык чүве будалып баар дээрзин көргүзүп турар-дыр.

Валентина Барынмаевна Норбу дужулгалыг корректор, эриг баарлыг не. Тун уруу биле улуг оглу эртем чедип алгылаан, өг-баштыг, хеймер оглу милициянын дээди школазында эки өөренип турар. Бо-ла чорааш, Валентина Норбунуң экини эскериичелин, хоомай чувени эндевезин магадаар мен.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

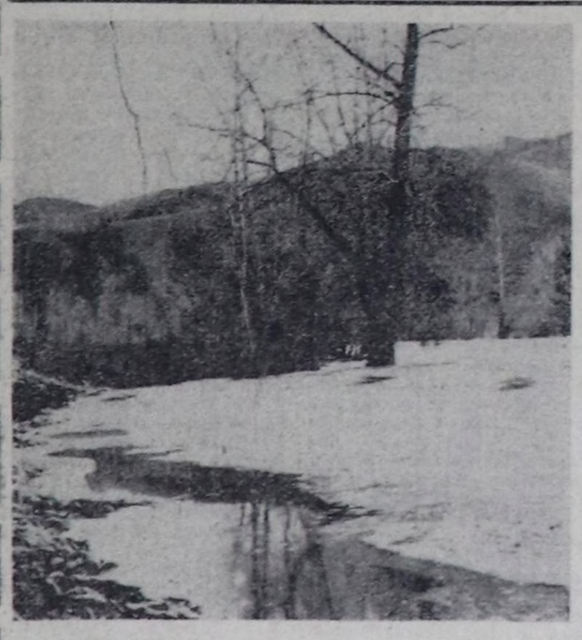

А. ЗАЙЦЕВТИҢ «Частың тыныжы» деп фотоэтюду.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

Март 17-де филармонияга ССРЭ-ниң улустуң артизи Евгений Леоновтуң чогаадыкчы кежээзи. Эгелээри 15, 18, 21 шактарда.

«Хүреш» стадионунга март 18-те кыш үдээриниң байырлалы болур. Эгелээри хүндүсүнүң 12 шакта.

ГТО-нуң нормаларының хөй хевирлерин дужаарының маргылдаазы март 17-18 хүнеринде эртер. Март 17-де «Тайга» станциязынга хаакка маңнаарының маргылдаазы 10 шакта эгелээр. «Херел» спорт залынга гимнастика, ДОСААФ-тың кара боолаар черинге боодалга маргылдаалары март 18-те болур. Эгелээри 10 шакта.

Март 17-18. хүнеринде «Тайга» станциязынга «Трудовые резервы» спорт ниитилелиниң бирги чери дээш хаакка маңнаарының маргылдаазы 11 шакта эгелээр.

Сес чокка-ла...

С. УЙНУКЕЙНИҢ чураан чуруктары.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 17-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.50—«АБВГДейка». 11.20—**«Силерге, ала-белер!»**. 11.50—**«Бөгүн делегейде»**. 12.05—**«Музейлер болгаш делгелге заалдарындан»**. Тайылбыр. 12.40 — **«Эртенги почта»**. Музыкалдыг программа. 13.10—**«Спортлото»** тиражы. 13.25—**«Ирландияның национал хүнүнге»**. Кинопрограмма. 14.25 — **«Кадыкшыл»**. Эртем-тайылбырлалдыг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Беляничкова чорудар. 15.10—**«Литературалыг беседалар»**. Дамчыдылганы шүлүкчү А. А. Сурков чорудар. 15.55—Уругларга фильм. **«Валерка, Рэмка +...»** Уран-чечен телефильм. 16.25—**«А. Петровтуң ырлары»**. Ленинградтан дамчыдылга. 16.40 — **«Бистиң тайылбырывыс»**. Дамчыдылганы Ю. А. Летунов чорудар. 17.25—**«Челэш»**. Улус чогаадылгазының телепрограммаларының 3-кү бүгү делегей фестивали. Герман Демократтыг Республика. 18.00 — Мультфильмнер программазы: **«Анаеи»**, **«Рекс — илбичио»**. 18.30—**«Билдингир-даа бол эдептиг»**. **«Чажыт»**. Эртем-тайылбырлалдыг телефильмниң баштайғы көргүзүү. Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар. 19.30—«Правда» солунуң политиктиг тайылбырлакчызы Ю. А. Жуковтуң делегей байдалының дугайында беседазы. 20.15—Л.-В. Бетховен—**«32 вариациялар»**. Делегей конкурузунуң лауреады Н. Панкова күүседир. 20.30 — **«Чүректиң ханызындан»**. Дамчыдылганы РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леонтьева чорудар. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—01.20 —Спорт программазы: фигурлуг чуңгулаашкын талазы-биле делегей чемпионады. Спорттуу танцылар. Хостут программа. Венадан дамчыдылга. Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. **«Спартак»—«Динамо» (Москва)**. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. Төңгенде—медээлер.

АГААР

Бөгүн республикага бүге булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргеин секундада 0—3 метр чедер. Агаарның температуразы 1—6, чамдык районнарга 7—12 градус соор.

Кызыага аяс хүн болур. Хат кошкак. Агаар дүне 19—21, хүндүс 3—5 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

МАРТ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Клеопатра»** (2 сериялыг) 10.00, 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Кинолыынды»** 9.50, **«Ааулуг кижи дугайында тоожу»** 11.20, 13.10, 15.00. **«Кежээки үеде кара баштыг эр кижи»** 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Шкид республика»** 15.00, **«Ынакшылга минишкин»** 17.30, 20.00 шактарда.

ВОСТОК»: **«Камгалаңыры болгаш халдаары»** (3 болгаш 4-кү сериялы) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

Редакциялың адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуун 2-24-63, редакторуун ораалакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдыраа болгаш совет туругуг кылдыстеринин 2-37-13, пропаганда кылдызының 2-31-75, культура кылдызының 2-23-54, кедээ ажыл-агый кылдызының 2-21-47, үлетүр кылдызының 2-22-64, чагаа кылдызының 2-41-27, информация кылдызының 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун белбейн баргаа 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17048. Чагыг № 482

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 1). ТС—00659